

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
נשא
סיון ה'תשע"ה ב'שכ"ו
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

ביאור דעת הקדמונים הסוברים כי יש להדביק את רגל האות קו"ף לגגה, בפסוק "הם העומדים על הפקודים" (נשא) וכן בפסוק "לשמצה בקמיהם" (כי תשא), מדוע צריך שספר התורה יהיה שלם ללא חסרות ויתרות או דיבוקים וכדומה, טעם נפלא לעניין הוספה מחול על הקודש בערב שבת ובמוצאי שבת.
מאיזה פסוק מתחילה התוכחה שבפרשת בחוקותי, האם הברכות הן יותר מן הקללות, והשלמה בעניין השאלה מהיכן יש להתחיל את קריאת התוכחה.
דברי מרן שליט"א בעניין אמינות סיפורים שכביכול היו בארץ תימן.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 058-70-20-222

שלוחה 7

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 430

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 306

השיעור מוקדש

להצלחת הילד יצחק בן ידידנו רבי איתי דהרי הי"ו.
יה"ר שהמקום ברוך הוא יפתח ליבו לתלמוד תורתו,
ויגדלו לעבודתו וליראתו,
וימלא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכי"ר.

השיעור מוקדש להצלחת הילד יצחק בן ידידנו רבי איתי דהרי הי"ו. יה"ר שהמקום ברוך הוא יפתח ליבו לתלמוד תורתו, ויגדלוהו לעבודתו וליראתו, וימלא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכ"ר.

ביאור דעת הקדמונים הסוברים כי יש להדביק את רגל האות קו"ף לגגה, בפסוק "הם העומדים על הפקודים" (פרשת נשא) וכן בפסוק "לשמצה בקמיהם" (פרשת כי תשא).

קראנו בפרשת השבוע [נשא], ויקריבו נשיאי ישראל, ראשי בית אבתם, הם נשיאי המטות, הם העומדים על הפקודים ובמדבר ז', ב'. שנים עשר הנשיאים, הקריבו את קרבנותיהם, נשיא אחד לכל שבט. הם נשיאי המטות היינו, רברבי שבטיא, גדולי שבטי ישראל. הם העומדים על הפקודים היינו, אלה אשר עמדו על מניין בני ישראל. כלומר, על המפקד, כאשר ספרו את בני ישראל ביחד עם משה ואהרן, כפי שנאמר בתחילת פרשת במדבר, ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם. מי הם אשר יעמדו? נשיאי כל שבט ושבט. לראובן, אליצור בן שדיאור. לשמעון, שלמיאל בן צורישידי. ליהודה, נחשון בן עמינדב וגו'.

ישנו פסוק נוסף, בפרשת כי תשא, ויאמר משה אל אהרן, מה עשה לך העם הזה, כי הבאת עלי חטאה גדלה [שמות ל"ב, כ"א]. ובסוף כתוב, וירא משה את העם כי פרע הוא, כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם [שם שם, כ"ה].

לגבי שני הפסוקים הללו, 'לשמצה בקמיהם', והפסוק 'הם העומדים על הפקודים', ישנה מסורת המובאת בקדמונים, לכתוב את אותיות קו"ף הללו, כאשר רגל האות דבוקה לגגה.

בדרך כלל, כך ההלכה בשלחן ערוך ואו"ח סי' ל"ב סעיף י"ח, וזאת על פי גמרא מפורשת במס' שבת [דף ק"ד ע"א], כי רגל האות קו"ף צריכה להיות תלויה. דהיינו, אינה מחוברת לגג. לכן אסור שהיא תהיה מחוברת. הרבה פוסקים,

פוסלים את זאת. אם כי בספרי קדמונינו, אכן זה היה מחובר, וכן בעוד ארצות רבות, והפוסקים כבר דנים בעניין זה, ואנחנו מכשירים כהוראת ג"ע מהרי"ץ זיע"א וע"י שו"ת פעו"צ ח"א סי' ק', וש"ע המקוצר סי' כ"ג סוף סעיף ב'. אבל לפי פשטות הגמ', הרגל צריכה להיות מופרדת. אולם לגבי הפסוקים הללו, כפי שאומרים הקדמונים, בשתי הקופי"ן שבפסוקים הללו, הרגל צריכה להיות מחוברת. בעל מנחת שי, מביא זאת שם.

הבאתי זאת בס"ד בספרי הקטן האותיות המשונות בתורה, [נדפס ב'תורה שלימה' כרך כ"ט], זהו ספר מיוחד על הנושאים הללו, בו מובא כל ענייני האותיות הלפופות והעקומות, ויתר האותיות המשונות, ושם כתבתי כי זהו אחד מן השינויים שבתורה, ואספתי וליבנתי דברי הקדמונים, והראשונים והאחרונים, המדברים על זאת.

בפרק ששי [שם דף ק'] הבאתי כך, במסורה בפרשת כי תשא על תיבת 'בקמיהם' איתא, ב' קופי"ן דבוקין כתיב, 'בקמיהם' הם העומדים על הפקודים. ובמסורה בפרשת נשא, 'הפקודים', ב' קופי"ן דבקי ולא זייני, 'בקמיהם' ודין ע"כ וכו'. הבאתי בהמשך, כי יש לכך מקור בספר תאגי וכו'.

ובפרק תשיעי [דף קי"ח] הבאתי בס"ד את מה שדנו על כך פוסקים רבים, כגון, שבמנחת שי שם כתב, כתוב בביאורי מהר"ר אייזיק שטיין על מצוות עשה מהסמ"ג בהלכות ס"ת זה לשונו, מצאתי 'לשמצה בקמיהם' העומדים על הפקודים [פר' נשא], הסופרים מגיעים הרגל בשני הקופי"ן הללו כזה [מצוייר שם הרגל כשהיא דבוקה בגגה], קבלה איש מפי איש ע"כ. וכן בתיקון ס"ת ישן. ובס' תאגי נכתב עליהם, ב' קופי"ן צריכות ליגע ולא מזייני. גם במסורת הדפוס כתוב, ב' קופי"ן דבוקין בתורה, 'בקמיהם' הם העומדים הפקודים עכ"ל. ולא נהגו כן סופרי עירנו, גם

שערי יצחק – השיעור השבועי

אולם ישנה כאן שאלה. אף אחד לא הסביר, מדוע צריך לחבר דוקא את שתי הקופי"ן הללו? או לפי האומרים, כי באות קו"ף הזאת ישנו איזה שינוי מסויים. כגון, לעשות איזה עיקום למטה. מי שיעיין בספר, יראה שהבאתי כמה דעות בעניין זה, עם צורותיהם. בכל אופן, כולם אומרים, כי בקופי"ן הללו ישנו משהו יוצא דופן.

אמנם, בספרים שלנו, ר"ל ספרי תימן, גם בספרים העתיקים ביותר, האות קו"ף הזאת היא רגילה, כמו כל הקופי"ן. הקדמונים היו מחברים את הכל. אבל ישנם כאלה שאמרו, כי אין הכוונה על הדיבוק, אלא על שינוי אחר, כגון עיקום או צורה מסוימת הבולטת, שאז ניכר כי זהו משהו אחר. א"כ משמע, שהיתה מסורת, שישנו משהו בקופי"ן האלה.

לא יבצר, שהיתה כאן איזו כוונה, כלומר רמז מסויים.

לגבי הפסוק בפ' כי תשא, פִּי פָּרַעַה אֶהְרֵן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם, התרגום הוא, לְאִסְבוֹתֵהוֹן שׁוֹם בִּישׁ לְדִדְיָהוֹן. דהיינו, עוון העגל, נתן ח"ו פתחון פה לאומות העולם, להלעיז על עם ישראל. לבוא ולומר, אבותיכם עשו עגל, עבודה זרה. אומרים בעלי התוס', אכן אומות העולם מלעיגים עלינו, אבל זהו שקר וכזב, כי הם בעצמם עובדים עבודה זרה. לא רק אז, ולא רק בפעם אחת, אלא כל הזמן הם עובדים ע"ז. הרי הנצרים, נחשבים עובדי ע"ז. אם כן, זאת התשובה למלעיגים עלינו. אמנם יש להם איזה דבר, אשר עליו הם נתפסים, אבל בעצם הדבר איננו תופס.

אולם, זאת תשובה רק כלפי הנצרים. אבל, מה נענה לגבי הישמעאלים? הרי הם אינם עובדים ע"ז? אכן אבותיהם עבדו ע"ז, עד שבא המשוגע, והכניס להם את האמונה באל אחד. הרמב"ם אומר ובאחת מאיגרותיו, כי הוא עשה בכך דבר טוב. כי מלפני כן, הם היו בערים, עבדו גילולים. אבל מאז והלאה, הם כבר קיבלו

לא נמצא זה בספרים כ"י הקדמונים. ובריש מסורת רבתא כתוב, שקו"ף 'לשמצה בקמיהם' זעירא, ולא כן במסורת עכ"ל המנחת שי.

ובהמשך הבאתי כך, ובספר היכל הברכה [להאדמו"ר מקומרנא] בפר' נשא, כתב כך, 'העומדים על הפקודים', הקו"ף צריכה להיות גולם אחד ליגע בראשה, וכן קו"ף של 'לשמצה בקמיהם' בפר' כי תשא, קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, וכן הוא בספר תאגי, חיבור קדמון מימי התנאים, ב' קופ"י צריכות ליגע וכו'. ולא ידעתי על מה סמכו הסופרים (שאינן עושין כן), על קנה רצון אשר שבור ועומד שלא לכתוב כך. וראיתי לזולתינו שכתב, כיון שאינו מוזכר בש"ס, אינו מעכב. אין זה אלא דברי הבל ובורות. וכי כל צורת האותיות והעקומות והחסרות מוזכר בש"ס? אלא דאנן סומכין על המסורת ועל הקבלה.

הלא מאידך, ישנו כאן חשש הלכתי. שהרי ישנו ויכוח, בעניין זה. ישנם האומרים כי אכן צריך לעשות כך, וישנם האומרים שאין לעשות כך. לכן יש טוענים, אל תיכנס לספק, כי אולי בעצם אתה פוסל בכך את הס"ת. דהיינו, הרי ישנם כאן חילוקי דעות, ולפי אלה האומרים כי אכן צריך לעשות כך, הרי גם אם לא תעשה זאת, דהיינו אם לא תחבר את האות, הס"ת יהיה כשר. ולפי אלה האומרים כי אין לעשות זאת, הרי אם תחבר כך, תדביק את רגל הקו"ף לגגה, הס"ת יהיה פסול. אם כן, לכאורה עדיף שלא לעשות זאת. כי באופן הזה, לכל הפחות בודאי שספר התורה יהיה כשר. משא"כ אם נחבר זאת, רבים יגידו כי הס"ת פסול. לכן, עדיף שהס"ת יהיה כשר לפי כל הדעות, לכל הפחות בדיעבד.

אבל הוא אומר, זאת מסקנת היכל הברכה, ועכ"פ יכתוב הצורה בהפסק מעט דמעט כחוט השערה ע"כ. הוא עושה פשרה, שבכל זאת יהיה הפרד דק, בכדי שלא להיכנס לחשש פיסול.

את האמונה בהקב"ה. כמובן, שורש האמונה הזאת, באה להם מעם ישראל.

אם נתבונן בכך, חושבני בס"ד כי נמצא כאן תשובה לשאלתנו. זהו ממש הסבר הפלא ופלא. הרי לאות קו"ף, ישנם שני פתחים. פתח אחד למטה, ופתח שני למעלה. א"כ כעת, כאשר מדביקים את האות קו"ף, הפירוש הוא, שסתמנו לנצרים את הפה. היה פתח, וסגרנו להם את הפה. אין להם על מה לדבר. כיון שגם הם עובדי עבודה זרה. אולם לגבי הישמעאלים, עדיין יש לנו בעיני איתם. אתם יודעים למה? אני אומר כעת חידוש גדול, אבל חושבני כי הוא ממש לאמיתה של תורה. האות קו"ף הזאת, רומזת על הספר שלהם, דהיינו הקוראן, או כפי שאנו מכנים אותו לגנאי בשם 'קורען', או 'קלון', כי זהו ספר הקלון שלהם. חרפה ובושה על השגיאות שיש בו. אך בספר הזה, נכתב עניין עוון העגל, בכדי לקטרג על עם ישראל. א"כ, שתי הקופי"ן הללו, מרמזים א' על המלה 'קורען', וא' על המלה 'קטרוג'.

לפני שאמשיך, אולי כדאי שתשמעו סיפור מעניין, המובא בקובץ בצילא דמהימנותא, נדפס בשנת ה'תשס"ז ויקרא עמ' י"ד, שמעתי שפעם אחת היה כבוד קדושת האדמו"ר הבית ישראל זצ"ל בכותל המערבי, פגש שם את הרב החסיד הרב יוסף שינברגר. כנראה, הוא מישהו המוכר, אשר ידע לשון ערבית. אבל האדמו"ר, לא הבין ערבית. בעל בית ישראל שמע את המואזין המוסלמי על הר הבית, ושאל אותו, תגיד לי, מה הוא נובח? ענה לו, אתה יודע מה הוא אומר? הוא מזכיר את עוון העגל. ענה לו רבי יוסף, הוא מזכיר את חטא העגל, כי בספר הטמא שלהם, דהיינו הקוראן, זה כתוב.

אנחנו גם ידענו זאת, שמענו מפי השמועה. בכדי לקטרג על עם ישראל, הם כל הזמן מזכירים את עוון העגל, בכדי שהקב"ה ח"ו לא

יקבל את תפילותינו, ושלא יעזור לנו וכו'. נענה הבית ישראל ואמר, הרב הקדוש מקוצק אמר, זה כבר לא קטרוג, כי כבר העוון הזה נמחל לגמרי. גם אם הם מזכירים את עוון העגל, הדבר כבר אינו מעלה ואינו מוריד.

יש להעיר כי אמנם הגמ' במס' סנהדרין נדף ק"ב ע"א] אומרת, אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם, שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון. אבל הדבר, אינו כל כך פשוט. ישנו שם מאן דאמר, כי כבר זמן יחזקאל הנביא, נגבה עוון זה. העניין הזה נזכר בכמה מקומות. ומובא במדרש איכה רבתי [פרשה ב' אות ג'], בשם רבי יוחנן, שעוון העגל היה עד זמן בית המקדש. אינני יודע, מדוע הרב הקדוש מקוצק, החליט שהדבר כך? אולם, אכן ישנן דעות בעניין זה, ואהימנותא דידיה קא סמכינן. הדבר ברור, שיש לכך בסיס, רק אינני יודע מאיפה ההחלטה, כי לכאורה יש בזה חילוקי דעות. ואכמ"ל.

לענייננו, יוצא כך. הדורות והארצות אשר עשו את השינוי בקופי"ן הללו, הם בעצם רמזו כאן, על העניין הזה. דהיינו, על הקיטרוג שהישמעאלים מקטרגים עלינו. ישנו פתח אחד, כיון שלישישמעאלים ישנו פתחון פה ח"ו על עם ישראל. את הפתח השני, הרומז על הנצרים, כבר סגרנו. ובמשך הדורות, הקב"ה סיבב, שגם עניין זה יתבטל. כמובן, אינני מדבר על אלה, אשר לכתחילה לא עשו זאת. אבל גם מי שעשה זאת בעבר, כעת בדורות שלנו, כבר אין אף אחד שעושה דבר כזה, אלא עושים קו"ף רגילה. כך בכל ספרי התורה, שלכל העדות. אף אחד, לא עושה את הקו"ף הזאת בצורה שונה, ולא מחוברת. אלא, שניהם פתוחים. הדבר בא להגיד, שידברו וידברו וידברו, כלום כבר לא יעזור, והדבר אינו מעלה ואינו מוריד.

כפי שאמרנו, לגבי הפסוק 'הפקודים', אלו עם ישראל אשר נמנו, האות קו"ף רומזת על

שערי יצחק – השיעור השבועי

הדבר אפשרי. ואנחנו סומכים על כך, לגבי בדיעבד. כלומר, אם נמצא פיסול באמצע הקריאה, אזי לגבי מה שכבר קראנו, יש על מה לסמוך, אבל מכאן ואילך מוציאים ס"ת כשר. מהר"י בירב ומרן הבית יוסף, עשו פשרה בין השיטות. בכל אופן, ס"ת שהוא פסול, לפי ההלכה אסור לקרוא בו. א"כ קשה, מה נפקא מינה? מה זה משנה? הרי לכאורה, הקריאה בספר תורה, היא רק 'היכי תימצי' בכדי שלא נקרא בעל־פה, כיון שאסור לקרוא בע"פ. א"כ, מה כ"כ נורא, אם ישנו פיסול בס"ת?

אומר הרמח"ל, זהו רבינו משה חיים לוצאטו, בספרו דרך עץ החיים [בהתחלת הספר] כך, התורה הזאת אשר לפנינו, כל מלותיה ואותיותיה כמו גחלת הן. זהו כמו גחלת עם שלהבת, אשר אפשר להציתה. אשר בהניח אותם כן כאשר הן, לא יראו כי אם גחלים וגם כמעט עמומות. ומי שישתדל לעמוק בה, אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה, ממולאה בכמה גוונים, הן הידיעות העומדות צפונות בתוך האות ההיא. וכבר פירשו זה בספר הזוהר [הקדמת תקו"ז ח' א'. זו"ח תיקונים ק"ט ג'] על אל"ף בי"ת. ואין הדבר משל, אלא עצמי כפשוטו ממש.

כעת תשמעו, כי כל האותיות שאנו רואים בתורה, כולן מורות על עשרים ושנים אורות הנמצאים למעלה. אותיות התורה, אינן כפי מה שאתה רואה, רק דיו שחור, אלא הדבר רומז על דברים גבוהים ביותר בשמים. והאורות ההם העליונים, מזהירים על האותיות. ומכאן נמשכה קדושת התורה, קדושת הספר תורה ותפילין ומזוזות, וכל כתבי הקודש. ולפי הקדושה שבה נכתבים, כך תגדל ההשראה וההארה של האורות ההם על אותיותיהם. דהיינו, ככל שהס"ת נכתב בקדושה יותר, ממילא הדבר מושך יותר השפעה והשראה, ומאותן האותיות נמשכים הרבה יותר קדושה. אמנם, יש את הגבול, מתי הס"ת פסול, ומתי הוא כשר. ויש את הדרגות של חומרות

ה'קורעין'. אפשר להגיד גם בסגנון אחר, כי האות קו"ף, רומזת על המלה 'קידר'. הרי הרמב"ם כותב [באיגרת תימן], שאותו הישמעאל, דהיינו הנביא המשוגע שלהם, היה מזרע קידר. דוד המלך אומר, אוֹיֵה לִי בִּי גִרְתִּי מִשָּׁךְ, שְׁכַנְתִּי עִם אֶהְלִי קִדְר [תהלים ק"ב, ה']. כותב הרמב"ם, כי דוד המלך מזכיר את קדר יותר משאר בני ישמעאל, לפי שהמשוגע הוא מבני קידר, כמו שמפורסם מייחוסו.

כתוב זאת גם במדרש הגדול [בראשית דף תכ"ג], קדר, זה עיקר מלכות ישמעאל. הרי נאמר בתורה, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל, בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם, בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נָבִית, וְקִדְר וְאֲדָבָאֵל וּמִבְּשֵׁם [בראשית כ"ה, י"ג]. הבכור הוא נבית, אבל החשוב ביותר היה קידר. ואותו הישמעאל, הנביא המשוגע שלהם, היה מצאצאי קידר. א"כ יכול להיות, שהאות קו"ף רומזת על קידר. אפשר לפרש כדלעיל גם בדרך הזאת, אחת מן השתים.

מדוע צריך שספר התורה יהיה שלם ללא חסרות ויתרות או דיבוקים וכדומה.

אבל בעצם, ישנו כאן עניין עמוק יותר. צריכים לדעת, מה הן ההשפעות של קריאה בספר התורה. לכאורה, למה הס"ת צריך להיות כשר? במה הדבר משנה? הרי אם רוצים לקרוא בפרשת השבוע, מה זה משנה, האם זה כתוב על נייר, או על קלף וגויל? ומה זה משנה, אם חסר אות, או יתר אות? מה העניין של חסרות ויתרות בס"ת? למה הדיבוק פוסל? הרי קראנו, והבנו את מה שכתוב? מדוע זה לא מספיק, לכאורה הרי זהו העיקר.

אמנם, שיטת הרמב"ם [בתשובותיו], שס"ת פסול, מותר לקרוא בו בציבור. רק לגבי מצות כתיבת ס"ת, לא נתקיימה המצוה. להלכה למעשה, איננו פוסקים כך. דהיינו, אם אין ס"ת כשר, אלא ישנו רק ס"ת פסול, לא קוראים בו ולא מברכים עליו. אבל הרמב"ם סובר, כי

והידורים, המוסיפות יותר ויותר. אבל אם על פי ההלכה, הס"ת הוא פסול, אזי אין לו ערך, והוא כחומש בעלמא.

והוא מוסיף ואומר כך, ולכן ספר תורה שיש בו פיסול אחד, נפסל כולו. לכאורה, מה זה משנה, אם חסר אות כאן? או אם יתר אות במקום אחר? אם כעת אני קורא פרשת נשא, מה איכפת לי, שבפרשת בראשית ישנו פסול? אם הפרשה הזאת, שאנו צריכים לקרוא בה כעת, היא בסדר, מה איכפת לי אם בפרשת 'זו'את הברכה' ישנו משהו דבוק? הרי כאן, הדבר בסדר? אלא התשובה היא, כי אין ההארה עומדת עליו כראוי, שתימשך ממנו הקדושה לעם בכח הקריאה בו. ספר התורה, מושך קדושה על הציבור השומע אותו. ההשפעה הזאת, הקדושה וההארה של'אותיות, זה דבר הנמשך מן השמים. ואם הס"ת פסול, אזי הכל מתבטל, ולא כך צריך להיות.

ממילא לפי זה, אפשר להבין היטב את מה שאמרנו מקודם. דהיינו, בהנהגת הקב"ה בעולם, יכול להיות שיהיו שינויים במסורת, בין המקומות ובין הארצות, בדורות מסויימים. לפי עניין הדורות, הדברים צריכים להשתנות. ובכל אופן, יש לכך השפעה על העולם שלנו. אלו דברים, אשר אולי איננו רואים אותם, ולא מקשרים בין הדברים, אבל אנחנו מאמינים, כי לעתיד לבוא נבין את הכל, ונדע כיצד הדברים פועלים? אבל לבינתיים, אנחנו עושים את המעשים, ויהי נעם י"י אלהינו עלינו, ומעשה ידינו פוננה עלינו וגו' [תהלים צ, י"ז].

טעם נפלא לעניין הוספה מחול על הקודש בערב שבת ובמוצאי שבת.

ראיתי הסבר הפלא ופלא, מדוע ישנה תוספת שבת, מלפניה ומאחריה? הרי מוסיפים קצת מלפני שבת, וקצת אחרי שבת. ראיתי מבארים [בקדושתו של אהרן, דף תרי"ג], כי הדבר בא בכדי

לבטל את הקליפה של'ישמעאלים ושל'נצרים. הרי הישמעאלים עושים שבת ביום ששי, והנצרים עושים שבת ביום ראשון. לכן אנחנו מוסיפים על שבת מלפני כן, בכדי לבטל את הקליפה של'ישמעאל, ומוסיפים במוצאי שבת, בכדי לבטל את הקליפה של'נצרים. הפלא ופלא.

לכן חושבני, כי טוב מאד שכעת, בחדשי הקיץ לכל הפחות, שבהם ישנה אפשרות יותר, להוסיף הרבה מן השבת-קודש על החול. ישנם שאינם מוסיפים רק עשר או עשרים דקות, אלא שעה אחת או קצת יותר, ועושים מניינים מלפני פלג המנחה. בעוה"ר, קליפת ישמעאל גוברת. הרי סוף גלות אדום, זה ישמעאל. לכן, כנראה אנו צריכים להשקיע יותר. אמנם לפי הפשטות, העניין של'תוספת שבת הוא, בכדי שהאנשים לא יגיעו ח"ו לחילול שבת. מצד הדין, כבר הוספנו את זמן בין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה, והוספנו עוד זמן מלפני כן, כיון שאולי ישנם אנשים, אשר ח"ו אינם שמים לב, והם נדחקים בזמן. אכן בעוה"ר, ישנם גם אנשים, אשר מאחרים לביהכ"נ. אתה רואה שבאופן קבוע הוא מגיע לבית הכנסת בזמן אמירת 'בר יוחאי'... מי יודע מה הוא עשה עד עכשיו? בכל אופן, כך כתוב באחרונים כי כיון שישנם אנשים אשר ח"ו אינם זהירים, לכן בכדי שלא יגיעו ח"ו לחילול שבת, תיקנו את תוספת שבת. אבל כעת, אם אנחנו מוסיפים יותר ויותר, אזי ככל שאנו מוסיפים, אנחנו מבטלים בכך את קליפת ישמעאל. חושבני, כי כעת צריך יותר כוח ואומץ, כיון שבעוה"ר, הנזק שלהם בעולם, גדול יותר מאשר בעבר. והמקב"ה ישמור על עמו ועל נחלתו, כי לא יטוש י"י את עמו, אכ"ר.

ואולי עניין זה, גם יסביר לנו דבר נוסף. כתוב בספרים, זכור לי שהביאו זאת בשם הבן איש חי, לגבי הסגולות הכתובות בספרים בעניין תוספת שבת. הם אומרים ומדגישים, כי

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכדי להמתיק את הדברים דלעיל, על מנת שיהיו מובנים יותר טוב, נראה את דברי הספורנו בפרשתנו [נשא] על הפסוק הזה, 'הם העומדים על הפקודים'.

מסביר הספורנו כך, ומצד מה שהיו כך, בגלל שהם 'עמדו על הפקודים', נכנסו לפרטיות של כל האנשים, הרי ספרו את כולם, לכן הקריב כל אחד מהם בעד שבטו ואנשיו. כי מצד מה שעמדו על הפקודים, הרגיש כל אחד מהם בשבטו, שקצתו חשוד בעבירות. כאשר הוא נכנס לאותה המשפחה, הוא ראה ובדק מה קורה איתה, מסביב ומבפנים, ומה מצב הילדים וכו'. ממילא, הם עמדו על דברים, אשר לא ידעו אותם מקודם. ומצד מה שהיו נשיאים, הסכימו לעמוד בפרץ, ולהקריב קרבנות לכפר בעדם.

כתוב בספר הזוהר הקדוש ובפרשתנו דף קמ"א ע"א, והדבר מחזק ומסביר את מה שאמרנו מקודם, כי בהקרבת שנים עשר הנשיאים את קרבנותיהם, הם מבטלים את פעולת שנים עשרה נשיאי ישמעאל. שנים עשרה נשיאי ישראל, כנגד שנים עשרה נשיאי ישמעאל.

אם כן, הדבר קשור למלים 'בקמיהם', ולמלה 'הפקודים'. 'בקמיהם' היינו, אלו הקמים עלינו לרעה, אשר בעצם הם קמים על 'הפקודים', כלומר על בני ישראל. מתאים לקשר את שני הדברים יחדיו.

בספרים מסבירים, מדוע אנו חוזרים, על קרבן של כל נשיא ונשיא? למה חוזרים על אותו הדבר? על כל נשיא ונשיא, אנו חוזרים וקוראים את אותם הפסוקים, 'הקריב את קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה וגו'. מדוע? מסבירים המפרשים, כיון שלכל נשיא שבט, היתה כוונה מיוחדת כלפי מה שיהיה לדורות. אמנם באופן מעשי, כולם הביאו אותו הדבר, אבל לכל אחד היו כוונות נפרדות, כמבואר במדרש רבה.

המדובר לגבי סגולות גשמיות. דהיינו, הזכות של שמירת שבת, זוהי השפעה רוחנית. אבל ע"י תוספת שבת, זוכים לדברים הגשמיים. כגון, אם האדם רוצה שידוך, או להצליח בפרנסה, וכדומה, דברים גשמיים רבים. ישנה הבטחה, כי ע"י תוספת שבת, אם הם יוסיפו מן החול על הקודש, יותר ממה שהאנשים הרגילים מוסיפים, הדבר יעזור וישפיע לדברים הגשמיים. עכשיו חיפשתי ומצאתי זאת בס' קובץ שיחות קודש, נר שמיני דחנוכה דף שנ"א הערה פ"ג, בשם צדיקים וכו'. וועיין עוד בעניין זה, בשיעור מוצש"ק פינחס ה'תשע"ג ב"שכ"ד.

הסיבה לכך היא, כיון שבעצם עי"ז, אנחנו מבטלים את קליפת אומות העולם. והסיבה היא, כי השרים של אומות העולם למעלה, אינם דואגים לרוחניות של אומתם, אלא לגשמיות שלהם. ממילא, אם ח"ו הם לוקחים מאיתנו, אזי הם לוקחים מן ההצלחות הגשמיות שלנו.

מהרי"ץ זיע"א מביא זאת [ע"ח ח"א דף פ"ה] בשם ספר הקנה, לגבי עניין גזל הגוי. הרי כידוע, אסור לגנוב מן הגוי. רק טעות הגוי, מותר. אבל גזל הגוי, אסור. לכן, אם היהודי גונב מן הגוי, אזי שרו של אותה אומה שנגנב ממנו, עולה למרום ומקטרג, 'יהודי פלוני קבע אותי', כלומר גזל ממני. ומן השמים נותנים לו רשות, למנוע את השפע מאותו האדם. דהיינו, מאותן השפעות רבות וטובות, אשר היה צריך לקבל מן השמים. כיון שלקחת את השפע שלהם, גזלת מהם, על כן מונעים ממך את השפע הקדוש. א"כ, כאשר השרים שלהם מונעים מאיתנו ח"ו את השפע, אזי מסתמא המדובר על הדברים הגשמיים. הם עושים לנו הפרעות וקטרוגים, וכל מיני מניעות, אבל הכל מדובר על העניין הגשמי. לכן מובן, מדוע בתוספת שבת ישנה סגולה לדברים הגשמיים, כיון שבעצם השרים באים מהם. הם גונבים לנו את השפע, ובזכות שאנחנו מוסיפים תוספת שבת מלפניה, אנחנו מחלישים אותם.

בעל מעם לוּעזוּ [דף ח"פ] מביא כך, מלבד הפשט והרמז שהיה מרמז כל נשיא בקרבנו שהביא, אף היו סודות נעלמים בכוונת כל נשיא וקרבונו שהביא, שבעונות אין אנו משיגים אותם, שבזה היה כל נשיא ממשיך הרבה שפע והרבה הארה בשבטו לנצח. וכן אומר הזוהר הקדוש, שאילולא הביאו י"ב השבטים האלו את י"ב קרבנותיהם באותם י"ב הימים, לא היה קיום לאומה הישראלית בפני י"ב הנשיאים של ישמעאל. שכן בהבאת הקרבנות האלו, התגברו על י"ב נשיאי ישמעאל. על ידי כך, הצלחנו לבטל את שליטתם עלינו. ולכן טרח הכתוב, ופירט את הקרבנות של כל נשיא ונשיא לחוד. שהרי היה אפשר לכתוב קרבנו של הנשיא הראשון, ואח"כ לומר שזה היה קרבנו של נשיא פלוני, ושל נשיא פלוני ביום פלוני, מאחר שלא היה הבדל בקרבנותיהם. אבל מפני הסודות הגדולים שיש בכל קרבן וקרבן, האריך הכתוב בתיאור קרבנותיהם. ולכן יש תועלת מרובה, כשאנו קוראים בפרשיות האלו וכו', פרשה של כל נשיא ביומו. שבזה מושך כל אדם השפע מהארה של שבטו, ומבטל קטרוג השרים המקטרגים עליו. וכמובן לא לקרוא זאת במרוצה, כי יש לכך השפעה לנצח, כפי שאמרנו. זאת התועלת ומעלת העניין, והדברים ארוכים וידועים. דיברנו כבר על כך בס"ד.

על עניין מעלת אותיות התורה וקדושתה, מלבד מה שהבאנו לעיל בשם הרמח"ל, כותב כבר גם מהר"ם אלשיך, בספרו תורת משה [פרשת בחוקות]. הרי דוד המלך ע"ה אומר ב'תמניא אפי' [תהלים קי"ט], חֲשֵׁבֶתִי דְרָכֶי, וְאֲשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדֹתֶיךָ. מה הפירוש, 'חשבותי דרכי? אלו חשבונות חישב דוד המלך?

כתוב במדרש רבה [בתחילת פרשת אם בחוקותי, פרשה ל"ה] דבר נפלא, וז"ל, ר' אבא בריה דר' חייא בשם ר' יונתן אמר, 'חישבותי ברכות,

'חישבותי קללות. ברכות, מאל"ף ועד תי"ו. קללות, מן וא"ו ועד ה"א. ולא עוד, אלא שהן הפוכות. דהיינו, עשיתי את החשבון של הברכות והקללות, אשר בפרשת בחוקותי, על כך המדובר כאן, ולכאורה כל אחד רואה, כי מניין הקללות הוא הרבה יותר מן הברכות. אבל זה רק שטחי, 'מלמעלה'. דוד המלך אומר, עשיתי חשבון, התעמקתי וראיתי, כי בעצם הברכות הן הרבה יותר מן הקללות. והסיבה היא, כי הברכות הן מאל"ף ועד תי"ו, והקללות הן מוא"ו ועד ה"א.

מפרש מהר"ם אלשיך [שם] כך, כוונת הייעודים הוא להיטיב. זאת המטרה, של כל אשר מייעד לנו הקב"ה. כמו שנאמר, 'אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו'. הברכות מתחילות בפסוק 'אם בחוקותי, ונגמרות בפסוק 'ואלך אתכם קוממיות'. מתחיל באות אל"ף, ונגמר באות תי"ו. בהמשך מאל"ף ועד תי"ו, הוא כל האושר המקווה מראש עד סוף עד תכלית הבריאה, שהוא לזכותנו שנהיה לפניו יתברך מרכבה אליו בגוף ונפש. מה שהוא עתיד אחר התחיה, עתה מבלי נמות יהיה לנו כל הטוב מאל"ף ועד תי"ו, שהוא עד התכלית בלי המשך. ונשא המשל באותיות. הוא אומר 'מאל"ף ועד תי"ו, בכדי שנדע את משמעות אותיות התורה. למה? שאין לך מצוה מכל מצות התורה, שאין לה אחיזה באות מאותיות התורה הבלתי נפרדות ממנו יתברך, וכל מיני אושר מסתעפים מהם. והמקיים התורה, קונה אושר ברוחניותו וקדושתו הבלתי נפרדות ממנו יתברך. כל האותיות, מהאות אל"ף ועד האות תי"ו, מחוברות עם הקב"ה. וכל המצוות כולן, קשורות לעניין זה. היפך העובר בכל התורה חלילה שפוגם בכל האותיות. מי שעובר על התורה, פוגם באותיות. ומי שמקיים, הוא מקבל מכך קדושה והצלחה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

העולם הבא, הן הרבה יותר גרוע. א"כ הרווחנו, כי הקללות הם רק בענייני העולם הזה. וזה רמז בהתחילו בוי"ו, 'ואם לא תשמעו' [פסוק י"ד], וסיימו בה"א באומרו [פסוק מ"ו] 'אני יי'. הקללות מתחילות באות וא"ו, ונגמרות באות ה"א. מה ההפרש בין האות וא"ו לאות ה"א? כלום. זה לא מאל"ף ועד תי"ו, אלא אלו אותיות וא"ו וה"א, אשר אין ביניהן שום דבר. האות ה"א רומזת על העולם הזה. הרי הגמרא אומרת במסכת מנחות ודף כ"ט ע"ב, כי העולם הבא נברא באות יו"ד, והעולם הזה נברא באות ה"א. כפי שנאמר, 'כי ביה יי צור עולמים' [ישעיהו כ"ז, ד]. לכן הקללות מתחילות באות וא"ו, ונגמרות באות ה"א. כיון שהיסורים, הן רק בעולם הזה. לרמזו, כי כאשר אין דבר בין וי"ו לה"א, כן אין בייסוריהן ממש ועיקר, כי הן של העולם של הבל. וזהו 'סיימו בה"א', כי העולם הזה נברא בה"א, כן ייסוריהן אינם רק של עולם הזה. ושמה תאמר, אם כן יתחילו בדל"ת, וסיימו בה"א? אולי תאמר שזהו ההיפך, דהיינו שזה האות דל"ת והאות ה"א? לזה אמר, 'ולא עוד אלא שהן הפוכות, שמתחיל במאוחרת ומסיים בשלפניה. אם זכיתם, שתשובו בתשובה, אני הופך וכו'. אם הם יזכו, אזי הקב"ה יהפוך להם את הקללות לברכות. זאת הסיבה שהן מתחילות באות וא"ו, ונגמרות באות ה"א.

מאיזה פסוק מתחילה התוכחה שבפרשת בחוקותי, האם הברכות הן יותר מן הקללות, והשלמה בעניין השאלה מהיכן יש להתחיל את קריאת התוכחה.

בשיעור הקודם, דיברנו בעניין התוכחות שבפרשת בחוקותי, היכן הן מתחילות והיכן נגמרות, וכיצד צריך להיות סדר הקריאה בפרשה זו. אולם כיון שראיתי, כי ישנם כמה דברים אשר עדיין אינם ברורים, לכן ברצוני להשלים כעת את הנושא הזה בעה"ת.

והוא מביא את מאמר חז"ל במס' סנהדרין ודף ק"ד ע"א, לגבי מגילת איכה, מדוע היא לפי סדר אל"ף ביי"ת? 'איכה ישבה בדד', 'בכו תבכה בלילה', 'גלתה יהודה מעוני?' וכמאמרם ז"ל [סנהדרין דף ק"ד ע"א, ורש"י ד"ה לקו], 'שעל בן הקינות היו באלפא ביתא, על כי עברו על כל אותיות התורה ומנגדות אותן. ועל כן התחילו הברכות באל"ף, וסיימו בתי"ו. לרמזו לנו ענין הייעודים האלו, כי אינם גשמיים. אולי אתה חושב, כי הכוונה היא כפשטו, שהקב"ה יתן 'גשמיכם בעתם', 'ונתתי שלום בארץ', 'זחרב לא תעבור בארצכם'. אלו הברכות. אולם, אלו הן רק רמזים. המדובר כאן, על דברים שהם הרבה למעלה מכך.

הרמב"ם כותב בהלכות תשובה [פרק תשיעי], כי הגשמיות באה בשביל הרוחניות. דהיינו, אם האדם אינו מסודר מבחינה גשמית, ממילא אינו יכול להתעלות מבחינה רוחנית. הוא לא יכול ללמוד, או לעסוק במצוות. אבל לכאורה, מהר"ם אלשיך אומר כאן דבר שהוא יותר עמוק. דהיינו, לא רק שבזכות זה הגשמיות תביא לידי הרוחניות, אלא שגם בברכות הללו בעצמן, כתוב בהן דברים גבוהים. רק כוללים כל האושר מאל"ף ועד תי"ו, שהוא כל אושר הרוחני. שלא רצה יתברך, יהיה שכר מצוות, טובות העולם הזה. כגון, גשם, או שלום, או שיהיה לכם ונתנה הארץ יכולה. זהו הכל הבל. כלום. [אמנם המעיין בגוף הספר תורת משה ימצא, שמהר"ם אלשיך כתב כמה דרכים, ומפרש זאת שם בדברי חז"ל עצמם, והדרך של הרמב"ם היא אחת מהם. יב"ן].

אך בקללות, לא כן הוא. כי אם שרצה הקב"ה לייסרנו בייסורין של עולם הזה, כי הבל המה, ולא בעונש רוחני ועצום של העולם העליון. אכן הברכות, הן מאל"ף ועד תי"ו, והן כוללות את כל האושר, ואת כל ההצלחה הרוחנית. אבל הקללות, הן רק בגשמיות, כיון שזה שטיות. בסדר, הם יסבלו קצת, יהיה כואב להם, יהיו להם צרות. אבל לגבי הנשמה, ייסורי

כפי שאמרנו, כך אומרים חז"ל, הברכות הללו שבפרשת בחוקותי, מתחילות באות וא"ו, ונגמרות באות ה"א. בואו נראה, היכן האות ה"א? הרי התוכחות נגמרות בפסוק, וְאֵת חֻקֵּי גְעֻלָּה נִפְשָׁם וַיִּקְרָא כ"ו, מ"ג. א"כ, מדוע הוא אומר, שהתוכחה נגמרת באות ה"א?

הערה מהקהל: אבל העלייה נגמרת במלים 'ביד משה'?

תשובת מרן שליט"א: אכן, אבל זאת כבר אינה 'תוכחה'. אולם האמת היא, כי במדרש תנחומא [פרשת ראה אות ד'] כתוב כך. ברוך ה' זכיתי לראות זאת, להתעמק יותר בעניין הזה, בזכות ידידנו הרב אלעזר חגבי הי"ו, אשר נתן לנו בטובו ארבעה כרכים של מדרש תנחומא, עם פירושים רבים שאינם מצויים וידועים. ויישר חיליה לאורייתא.

כתוב במדרש תנחומא שם כך, שלא יאמרו הבריות, כשבא משה לברכנו, מעט ברכנו. וכשבא לקללנו, הרבה קיללנו. כיצד. הקללות שבתורה כהנים, שלשים פסוקים חסר אחד, והברכות אחד עשר. ישנם אחד עשר פסוקים, בקללות שבפרשת בחוקותי. ואילו הקללות שאמר משה רבינו ע"ה בפרשת כי תבוא, הן שלושים פסוקים חסר אחד. נראה שהוא עשה כאן חשבון, כי הקללות הן רק עד הפסוק געלה נפשם, והוא הוריד את הפסוק זוכרתי את בריתי יעקב, כי זאת ברכה [ואכמ"ל]. א"כ בסה"כ יוצא 29 קללות.

ממשיך המדרש ואומר, אמר רבי שמואל, מי שמביט בהן, מוצא הברכות יתרות על הקללות. כיצד. בברכות פתח באל"ף, אם בחוקותי תלכו, וסיים בת"ו, ואולך אתכם קוממיות, שהברכות באות עליהם מאל"ף ועד ת"ו. והקללות פתח בוא"ו, ואם לא תשמעו, וסיים בה"א, ביד משה. בין וא"ו וה"א, אין כלום.

מסביר כאן בעל הספר 'ביאור האמרים', כפי שאמרתי לכם, זהו ספר שאינו ידוע, הוא אומר כאן דבר יפה מאד. לכאורה, מדוע הדבר מובא כאן בפרשת ראה? כיון שהדבר רמוז בפסוק, אֵת הַבְּרָכָה וְגו' [דברים י"א, כ"ז]. דהיינו, א"ת הברכה, היא מאל"ף ועד ת"ו. הוא מסביר שמדרש תנחומא בא בזה לתרץ את תיבת את, הנראית מיותרת. אבל לגבי הקללה, נאמר וְהִקְלָלָה וְגו' [שם שם, כ"ח], מתחיל בוא"ו ונגמר בה"א. א"כ, בעלה מדרש תנחומא אומר במפורש, כי הקללות נגמרות במלים 'ביד משה'.

נראה כי מהר"ם אלשיך, לא ראה את המדרש הזה, והוא מסביר שהכוונה היא על פסוק מלפני כן, 'אני י"י'. אמנם, גם פסוק זה נגמר באות ה"א. הה"א האחרונה של שם הוי"ה ברוך הוא. אבל כנראה, שאת הפסוק 'אלה החוקים', אינו מחשיב זאת כשייך לתוכחה, כי לכאורה לא מדברים כאן על התוכחה, אלא נאמר, אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה וְגו' בְּיַד מֹשֶׁה [ויקרא כ"ו, מ"ז].

האמת היא, כי זאת רק ההוה אמינא. כיון שמהר"ם אלשיך בעצמו, כאשר הוא מגיע לפרש את הפסוק הזה, הוא שואל שאלה, מדוע פסוק זה כתוב כאן? הרי פסוק זה, היה צריך להיות כתוב בסוף התורה? ממילא יוצא, כי הוא הולך לפי ההו"א, שפסוק זה אינו לשייך לתוכחה. לאמיתו שלדבר, אפשר לקשר זאת, לפי כל מיני פירושים, אולם לא ניכנס לכך כעת. דהיינו, הוא בעצמו שם מסביר, כי כוונת הפסוק 'החוקים והמשפטים והתורות' היא, כי עי"ז האדם יקבל את מוסר התורה. שלא יגיד כי משה רבינו ע"ה אמר זאת מעצמו, או אולי היתה שכחה וכדומה, ועי"כ הוא ישאל למה הקב"ה מעניש אותנו וכו' יעו"ש. הוא מקשר את הפסוק הזה, עם התוכחה. אבל כעת, מהר"ם אלשיך הלך לפי פשטות ההו"א, שפסוק זה אינו קשור לתוכחה. בכל אופן, גם

שערי יצחק – השיעור השבועי

אם לא תשמע, עד ואין קונה. אם כן יוצא, כי אצל משה רבינו, הקללות הן הרבה יותר, דהיינו עשרים ושתים. ואילו כאן, הן שמונה. זהו בדיוק ההיפך.

לכאורה רואים מכאן, כי הקללות מתחילות בפסוק 'ואם בחוקותי תמאסו'. ואכן, כך אומר בעל אליה רבה [אוי"ח סי' תכ"ח]. אולם בכדי שיהיה מובן, מהו הויכוח בעניין זה, עלינו להקדים את הגמ' במס' מגילה ודף ל"א ע"ב, אשר כבר הבאנו אותה בשיעור הקודם.

כתוב בגמ' שם כך, בתעניות ברכות וקללות, ואין מפסיקין בקללות. מנא הני מילי? מנין לנו, שעולה אחד קורא את כל הקללות? אמר ר' חייא בר גמדה אמר רבי אסי, דאמר קרא, מוסר י"י בני אל תמאס, ואל תקץ בתוכחתו [משלי ג, י"א]. דהיינו, אם האדם מפסיק באמצע, נראה כי אינו רוצה את ההמשך, הוא כביכול 'קץ בתוכחת'. ריש לקיש אמר, לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות.

מביאים כאן בצד הדף, את דברי מסכת סופרים. גם התוס' מביאים זאת, וכוונתם לדברי הירושלמי, אמר רבי לוי, אמר הקב"ה, אינו בדין, שיהיו בני מתקללין ואני מתברך. דהיינו, אם הם יפסיקו באמצע הקללות ויברכו, א"כ יוצא כי ח"ו בני ישראל מתקללים, והם מברכים על כך את הקב"ה. זהו אינו בדין, שבני יתקללו ואני מתברך.

מהרי"ץ זיע"א מביא זאת ובעץ חיים ח"א דף ס"ד ע"ב לגבי העניין, שהבן עומד בעת קריאת אביו בס"ת. הרי אנו נוהגים, כי קרובי המשפחה עומדים לכבודו בעת הקריאה. אבל אומר מהרי"ץ, כי בזמן התוכחות, צריך לשבת. והסיבה היא, כי אינו בדין, שיהיו בני מתקללין ואני מתברך. כמו כן כאן, אין ראוי להרבות בכבודו בעת הזאת. דהיינו, כיון שכעת זהו זמן שלקללה, א"כ לא שייך שהוא יהדר אותו ויעמוד לכבודו. יסוד הדבר, הוא מן הגמ' שהבאנו לעיל.

לפי דבריו, הקללות מסתיימות באות ה"א, א"כ הדבר אינו משנה.

ישנה נפקא מינה מכל הנושא הזה, בעניין השאלה מהיכן מתחילה התוכחה? כפי שאמרנו, המנהג בהרבה מקומות, וכך מדפיסים היום בספרים שלנו בד"כ, שהעולה רביעי מתחיל את התוכחה בפסוק 'ואם לא תשמעו לי'. השאלה היא, האם המנהג הזה נכון, או שאינו נכון?

בעזרת ה', ברצוני להסביר ולחזק את מה שאמרנו בשיעור הקודם, כי בעצם נראה שהמנהג הזה צריך תיקון. אם כן, אינני אומר ח"ו, שאין להם על מה לסמוך, כי ישנם גדולים אשר אמרו וסברו שהדבר בסדר.

בגמרא מסכת בבא בתרא ודף ח"פ ע"ב כתוב כך, אמר רבי לוי, בוא וראה, שלא כמדת הקב"ה, מדת בשר ודם. הקב"ה בירך ישראל בעשרים ושתים, וקיללן בשמונה. דהיינו, הקב"ה מברך יותר מאשר מקלל, ומשה רבינו עושה ההיפך. כיצד הדבר? בירכן בעשרים ושתים, מ"אם בחקותי, עד 'קוממיות'. זהו מאל"ף ועד תי"ו, א"כ הן עשרים ושתים. וקיללן בשמונה, מ'ואם בחקותי תמאסו', עד 'ואת חקותי געלה נפשם'. בפסוק שבסוף התוכחה כתוב, 'ואת חוקותי געלה נפשם'. אם כן, לפי דבריו, הקללות מתחילות בפסוק 'ואם בחקותי תמאסו', זהו 'מתחיל בוא"ו'. ומסתיימות בפסוק 'געלה נפשם', וזהו 'ומסתיים במי"ם'. מהאות וא"ו ועד האות מי"ם, ישנן שמונה אותיות. זהו הפירוש, שהברכות הן מהאות אל"ף ועד האות תי"ו, ושהקללות מהאות וא"ו ועד האות מי"ם, שהן שמונה אותיות.

ואילו משה רבינו, בירכן בשמונה, וקיללן בעשרים ושתים. בירכן בשמונה, מ'זיהיה אם שמוע תשמע', ועד 'לעבדם'. מתחיל בוא"ו ונגמר במי"ם. וקיללן בעשרים ושתים, מ'זיהיה

בכל אופן, הגמ' אומרת שני טעמים. טעם אחד, מצד 'מוסר י"י בני אל תמאס'. וטעם שני, 'לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות'. מסביר הר"ן, מה הפירוש 'אין אומרים ברכה על הפורענות'? לכאורה, אדרבה, הרי המשנה אומרת במסכת ברכות [פרק ט' משנה ה'], חייב אדם לברך על הרעה, כשם שהוא מברך על הטובה. אלא התשובה היא, כי אין קשר בין הדברים. אכן אנחנו מברכים על הרעה, מצדיקים את הדין ואומרים, בא"י אמ"ה דין האמת, אבל בקריאת התורה אנו מברכים, בא"י אמ"ה אשר נתן לנו תורת אמת וכו', אנו מברכים את ה', אולם אין כאן הצדקת הדין. ממילא, על כך נאמר, כי 'אין אומרים ברכה על הפורענות'.

ממשיכה הגמ' ואומרת, אלא היכי עביד? תנא, כשהוא מתחיל, מתחיל בפסוק שלפניהן. וכשהוא מסיים, מסיים בפסוק שלאחריהן. דהיינו, תתחיל בפסוק שלפני, ותגמור בפסוק שאחרי. אמר אביי, לא שנו, אלא בקללות שבתורת כהנים. אבל קללות שבמשנה תורה, פוסק. מאי טעמא? הללו בלשון רבים אמורות, ומשה מפי הגבורה אמרן. והללו בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמרן. כלומר, לגבי התוכחה שבפרשת כי תבוא, הדבר אכן מותר. הן יותר קלות.

א"כ יוצא, כתוב כאן במפורש, שמצד הדין אסור להפסיק באמצע התוכחה שבספר ויקרא, וצריכים להתחיל בפסוק מלפני כן, ולסיים בפסוק שאחרי כן.

כך גם ההלכה בדברי הרמב"ם [פיי"ג מהלכות תפילה הלכה ז'], קללות שבתורת כהנים, אין מפסיקין בהן, אלא אחד קורא אותן. מתחיל בפסוק שלפניהם, ומסיים בפסוק של אחריהם. וקללות שבמשנה תורה, אם רצה לפסוק בהן, פוסק. וכבר נהגו העם, שלא לפסוק בהן, אלא אחד קורא אותן. דהיינו, זהו רק מצד המנהג.

אבל לגבי התוכחה שבספר ויקרא, אסור להפסיק באמצע מצד הדין. הרמב"ם רוצה לומר, כי לגבי הקללות שבמשנה תורה, אם תרצה להפסיק באמצע, הדבר מותר מצד הדין, רק שהמנהג הוא שלא להפסיק ביניהן. כמרכן, מצד המנהג, צריכים להתחיל בפסוק שלפניהן ולסיים בפסוק שלאחריהן.

אמנם הרמב"ם לא כתב זאת בהדיא, אבל כוונתו לומר כעין 'ובליה'. דהיינו, הרמב"ם אומר בהתחלה, 'אין מפסיקין אלא אחד קורא אותם', אבל אינו ממשיך ואומר 'ומתחיל פסוק לפניהם', בוא"ו החיבור, אלא הוא כותב 'מתחיל וכו'. זהו כביכול הפירוש, למה שהוא כתב מקודם, 'אין מפסיקים בהם אלא אחד קורא אותם, מתחיל בפסוק שלפניהם וכו'. דהיינו, הוא ממשיך ומסביר זאת. אמנם, מהגמרא לכאן נראה שהם כמה דברים נפרדים, אבל הרמב"ם שילב ועשה מכך דבר אחד. כלומר, 'אל תפסיק', כיון שאי אפשר לברך על הפורענות, ולכן תתחיל בפסוק שלפני כן. וממילא, כאשר הוא בא ואומר לך לגבי הקללות שבמשנה תורה, שאתה יכול להפסיק ביניהן, מובן א"כ שאינך צריך להתחיל בפסוק שלפניהן ובפסוק שלאחריהן. אולם כיון שכבר נהגו שלא להפסיק גם שם, ממילא נותנים לכך את אותו הדין, וגם שם צריך להתחיל בפסוק שלפני ובפסוק שאחרי. הרמב"ם קיצר כאן, אבל מובן שזהו ההמשך של הרישא. כנלע"ד פשוט בס"ד.

כפי שכבר אמרנו, מכאן ישנה הוכחה, כי לא צודקים אלה המתחילים את התוכחה בפסוק 'ואם לא תשמעו לי'. שהרי כתוב כאן, שצריך לקרוא 'פסוק לפניהם ופסוק לאחריהם'. והתוכחה שבתורת כהנים, דהיינו בפר' בחוקותי, זהו נדרש מעיקר הדין, כמבואר.

אם תסתכלו בפסוקים שבפרשת בחוקותי, תראו כי ישנן כמה אפשרויות לכך. או שהקללות מתחילות בפסוק י"ד, או בפסוק

שערי יצחק – השיעור השבועי

כי בכל מקרה, יישארו כאן שני פסוקים, לאחר תחילת פרשה? אלא שמע מינה.

ברצוני להביא לפניכם דיוק נפלא, אשר כותב הגאון רבינו יוסף חיים, בספרו בניהו [שם במס' מגילה דף ל"א ע"ב]. הוא שואל שתי שאלות, על דברי הגמ' הנ"ל.

ראשית, הרי הגמ' שואלת, 'היכי עביד? דהיינו, כיצד נעשה? ועל כך עונה הגמ' את התשובה, תקרא פסוק לפני כן ופסוק אחרי כן. לכאורה, וכי זהו חידוש? הרי כל ילד, יכול להגיד לך זאת. איזה רעיון או חידוש, ישנו כאן בדברי הגמרא? הרי כל אחד מבין, שישנה את האפשרות הזאת, להוסיף פסוק לפני ופסוק אחרי?

דבר שני, הוא מדייק כאן דיוק עצום. הרי לכאורה, ישנו כפל לשון, בדברי הגמ'. כתוב בגמ' כך, תנא, כשהוא מתחיל, מתחיל בפסוק שלפניהן. וכשהוא מסיים, מסיים בפסוק שלאחריהן. ישנן כאן ארבע מלים, שהן מיותרות. מדוע הגמ' אומרת, 'כשהוא מתחיל, מתחיל וכו'. כשהוא מסיים, מסיים וכו'. לכאורה, היה די לכתוב כך, 'מתחיל בפסוק שלפניהן, ומסיים בפסוק שלאחריהן, וזהו. ואכן, כך הוא לשון הרמב"ם, בלי כל הסרבול הזה. וכן בשלחן ערוך סי' תכ"ח. זאת השאלה השנייה.

וז"ל ספר בניהו, קשה, מה שאלה היא זו, שצריך להשיב עליה. אפילו תינוק יודע זה, להתחיל פסוק הקודם על הפורענות, כדי לברך ברכה ראשונה, ויסיים בפסוק שאחר פסוקי הפורענות, כדי לברך ברכה אחרונה. מה שואלת הגמרא, ומה היא התשובה?

תשמעו את תירוצו. ונראה לי, דודאי זה פשוט, שכך צריך לעשות. אך מסתפק השואל, אם די לומר פסוק אחד, או צריך להוסיף עניין אחד שלם בתחילה, ועניין אחד שלם לבסוף.

ט"ו, או בפסוק ט"ז. לגבי פסוק ט"ו, 'אף אני אעשה זאת להם והבאתי עליהם בהלה וגו', זוהי בודאי קללה. והם טוענים, כי פסוק י"ד, 'ואם לא תשמעו לי, הוא עדיין אינו קללה. ופסוק ט"ו, 'ואם בחוקותי תמאסו, גם עדיין אינו קללה. אם כן, לדבריהם התוכחה מתחילה בפסוק ט"ז, 'אף אני אעשה זאת להם'. לפי דבריהם, כאשר הגמ' באה ואומרת לנו הלכה, כי צריך לקרוא פסוק לפני ופסוק אחרי, מאחר שכביכול היינו מבינים, כי אפשר היה להתחיל בפסוק ט"ז, 'אף אני אעשה זאת להם'. ועל כך הגמ' באה ואומרת, אל תתחיל מפסוק זה, אלא תקרא פסוק מלפני כן. נמצא לדבריהם, אין שום בעיה, אתחיל בפסוק 'ואם לא תשמעו לי, וממילא קראתי פסוק אחד ואפילו שנים מלפני הקללה.

אולם קשה על כך, וכי הגמ' באה לחדש לנו זאת? הרי כיצד אפשר להתחיל מן הפסוק, 'אף אני אעשה זאת להם'? הלא הם שני פסוקים לאחר ריוח פרשה? הרי בלאו הכי, הדבר אסור? אם כן על כרחך, שהגמ' התכוונה על פסוק י"ד.

אותו הדבר, לגבי דברי הרמב"ם, 'מתחיל פסוק שלפניהם ומסיים פסוק שלאחריהם'. הרי את ההלכה הזאת, שלא קוראים בפרשה פחות משני פסוקים, הרמב"ם כתב לפני כן ובפרק י"ב הלכה ג' וז"ל, אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים. א"כ, הוא כבר הודיע לנו את ההלכה הזאת. אחר כך, הרמב"ם מדבר לגבי ראש חודש. בפרק י"ג הל' ד'. הרי בראש חודש, אנחנו חוזרים על הפסוק 'ואמרת להם', כיון שצריך לקרוא לשלושה מברכים, וישנם שם רק שמונה פסוקים. אי אפשר לחלק שמונה פסוקים, לשלושה אנשים. לכן, חוזרים על הפסוק 'ואמרת להם'.

אם כן קשה, מה הרמב"ם מחדש כעת, באמרו כי צריך להתחיל בפסוק שלפני הקללות? הרי אי אפשר להתחיל בפסוק ט"ו, ולא בפסוק ט"ז.

והשיב תנא, דסגי בפסוק אחד. דהיינו, כאשר השואל בגמ' שאל, 'היכי עביד?' פירושו, שהוא הסתפק בכך. בודאי שהוא ידע את הרעיון הפשוט, לקרוא פסוק לפני כן ופסוק אחרי כן. אלא התשובה היא, כי שאלתו היתה, כמה צריך להוסיף בכדי לתקן זאת? האם מספיק רק פסוק אחד, או אולי צריך להוסיף עניין אחד? לכן הוא עונה, לא. מספיק לכך אפילו פסוק אחד. דהיינו, גם השואל הבין את שני הצדדים, אלא הוא רק רצה לדעת, 'היכי עביד?' כיצד הוא התיקון?

הדבר יפה מאד. ולאמיתו שלדבר, ישנה גירסא במאירי, בספרו קרית ספר, שבה הוא אכן גורס ההיפך. לפי דבריו, אכן צריך להוסיף פרשה לפני ופרשה אחריה. אף אחד לא עושה זאת, והוא בעצמו לא גורס כך במסכת מגילה, אלא כפי שכתוב לפנינו, 'פסוק אחד'. אבל עכ"פ היתה לו גירסא כזאת, שצריך להוסיף פרשה שלימה.

עניין אחד שכותב הגרי"ח, זה יכול להיות ג' פסוקים. אבל זה לא כ"כ פשוט, כיון דקיי"ל שאין קריאה פחות מג"פ, הרי את הפסוק השלישי קללה, זה נחשב שבירך על פורענות. ועי' שו"ת דברי רננה למהר"נ מאוסטראה סימן נ' דף ר"כ. ניש להעיר כי כשפרשיות בהר בחוקותי מחוברות, אנחנו מתחילים הרבה לפני התוכחה, מן 'אם בחוקותי תלכו', דהיינו מתחילה הפרשה, וכדלקמן ד"ה ואכן.

בעת, לגבי השאלה השנייה. תשמעו איזה דיוק יפה. כל אחד בעצם, היה צריך לשים לב לדיוק הזה. כי לכאורה, ישנו כאן כפל לשון. וז"ל, ומה שכתב, 'תנא, כשהוא מתחיל, יש לדקדק, למה כפל לשונו. וסגי לומר, תנא, מתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שאחריהם.

ונראה לי, הא דכפל התנא לשונו, לרמוז לנו דין אחר לפי דרכו. דאם כבר קרא לעולה

שקדם, עד פסוקי הפורענות, מותר לו לכפול פסוק הקודם, לקראו עם פסוקי הפורענות. ולא תאמר, כיון שקראו, לא יחזור ויקראנו. ולכן כפל התנא לשונו, לרמוז דיוזמן בזה לפעמים שיכפול פסוק שלפניהם, ולית לן בה.

ברצונו להגיד, כי אם הגיעו לקללות, שהן מתחילות בפסוק זאם לא תשמעו לי, וכבר קרא העולה הקודם וגמר עד הסוף, דהיינו גם פסוק אחד מלפני כן, א"כ תחזור שוב על אותו הפסוק שכבר הוא קרא. ממילא יצא, שקוראים פסוק אחד פעמיים. דהיינו, אם הקורא הקודם, סיים עד 'ואוליך אתכם קוממיות', א"כ בעת אל תתחיל מהפסוק זאם לא תשמעו לי, אלא תחזור על הפסוק 'אני י"י אלדיכס'. לכן התנא כופל את לשונו, 'כשהוא מתחיל, מתחיל בפסוק שלפניהן'.

שאלה מהקהל: זהו כמו המנהג השלישי שהביא ב'תורה קדומה'? [עיי' בשיעור הקודם. העורך]. תשובת מרן שליט"א: הדבר דומה למנהג הזה.

למעשה, מנהג זה, מובא כבר בספרים. אצל האשכנזים, היה מנהג כזה. כיון שאצלם, הרב הוא העולה שלישי, ומאידך הם לא רצו שהוא יקרא את התוכחה, כך מנהגם הפוך ממנהגינו, ממילא מישהו אחר עולה רביעי, ואז הוא חוזר על הפסוקים הקודמים. אולם, הדבר אינו כ"כ פשוט. אמנם בר"ח אנחנו עושים כזאת, חוזרים פסוק זאמרת, אבל זהו מתוך הכרח, כיון שאין ברירה. אבל סתם כך, לחזור על פסוק שכבר קראו אותו, הדבר אינו לכתחילה. רק 'היכא דלא אפשר', עבדינן הכי. אבל היכא דאפשר, לא עושים זאת. א"כ לגבי ר"ח, החשיבו זאת כהיכא דלא אפשר, כיון שאין דרך אחרת, ולכן התירו זאת. וכמבואר בגמ' מגילה דף כ"ב ע"א. אבל לפי הבן איש חי, בספרו בניהו, זהו גם החידוש בנ"ד. כי במקרים כאלה, תעשה כך. ולפי דבריו, זהו כפל הלשון, 'כשהוא מתחיל, מתחיל וכו'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

זהו מה שהגמרא, רוצה להגיד לך. 'כשהוא מתחיל', דהיינו, אם אתה רוצה להתחיל את התוכחה מן הפסוק הזה, עליך עכ"פ להתחיל בפסוק אחד מלפני כן. כמו כן, כאשר אתה 'מסיים', אם אתה רוצה לסיים כאן, תוסיף פסוק אחד אחרי כן. אבל אם אתה לא רוצה לסיים כאן, אזי אין הכי נמי, אתה יכול להמשיך ולקרוא. אין שום בעיה בכך. אפשר להוסיף יותר, אבל לכל הפחות תוסיף פסוק אחד. לכן כתוב, 'כשהוא מתחיל', כלומר אם אתה מתחיל מכאן, תעשה כך. אבל אם אינך מתחיל מכאן, אין שום בעיה, הדבר מצויין, כיון שיש לך דרכים אחרות. לפי זה, הדיוק מובן הפלא ופלא.

באו בזה ללמדנו, שלא נבין כי חייבים כך. כשהוא מתחיל וכו', הכוונה אם בא להתחיל בתוכחה. זה פשוט, ולא דרש. והרמב"ם וש"ע שלא הכפילו זאת, כי סמכו שיובן, כיון שהסמיכו וצירפו זאת עם הדין שאין מפסיקין, משא"כ בברייתא, כאשר יוכח המעיין בגמרא שישווה את הלשונות.

הבאנו בשיעור הקודם, את דברי התוספות, כי לשון הגמ' 'פסוק אחד', זהו לאו דוקא, כיון שאי אפשר לקרוא רק פסוק אחד לפני התוכחה, שהרי אין משיירין בפרשה פסוק אחד. לכן, זהו לאו דוקא פסוק אחד, אלא הכוונה לשלושה פסוקים.

שאלנו אז, ומה נענה, לגבי רבינו הרמב"ם? מדוע הרמב"ם כתב כלשון הגמרא, 'פסוק אחד'? למה הוא לא פירש זאת? בשלמא לגבי הגמ', אמרנו כי זהו תירוץ טוב. כיון שכלפי דברי הגמ' 'פסוק אחד לפני פסוק אחד אחרי', אפשר לומר שזהו לאו דוקא, הדבר אינו נורא, כי יכול להיות שהתנא שלברייתא סובר, שאין את הגזירה של 'מפני הנכנסין והיוצאין'. ובפרט, שהרי הגמ' מביאה שם בדף כ"ב ע"א, את מקור הגזירה של 'מפני הנכנסין והיוצאין'. אמנם לגבי הנכנסין, ישנה מחלוקת תנאים.

ואני הקטן, אחרי נשיקת עפר רגליו של הגאון רבינו יוסף חיים, יש לי שני הערות על התירוצי שלו.

ראשית, א"כ לשיטתו, מה הוא יסביר לגבי הסיפא, 'כשהוא מסיים, מסיים וכו'? הרי בסיום הקריאה, לא כופלים את הפסוק האחרון פעמיים. אסור להם להכפיל אותו. אין סיבה לכך.

אולי הוא יכול לתרץ, כי אגב שכתוב 'כשהוא מתחיל', כתוב גם 'וכשהוא מסיים', אבל אכן בעצם זה מיותר, ובסיפא לא שייך לחזור על הפסוק פעמיים.

אבל, עכ"פ זה לא הפשט, זהו כעין דרוש. לפי דבריו, כיון שכתוב בגמרא פעמיים את המלה 'מתחיל', א"כ נקרא את הפסוק פעמיים. אבל לענ"ד הקצרה זה אינו הפשט. הדבר אינו מונח כאן, בדברי הגמרא. היכן יש להבין במלים הללו, שאני חוזר על הפסוק פעמיים? כתוב רק כך, 'כשהוא מתחיל, מתחיל וכו'. נראה לי, כי ישנו כאן קצת דוחק. זו דרשת הכפל 'מתחיל מתחיל'. ווע"ע בתשובותיו רב פעלים ח"ג סימן ט"ו.

ואכן בס"ד אפשר לתרץ זאת, באופן אחר פשוט מאד. הגמרא אומרת, 'כשהוא מתחיל, מתחיל בפסוק שלפניהן'. לכאורה, מי קבע שצריך להתחיל את התוכחה מן הפסוק זאם לא תשמעו לוי? וכי אין אפשרות, להתחיל כמה פסוקים מלפני כן? הרי לדוגמא, כאשר פרשיות בהר ובחוקותי הן מחוברות, אנו מתחילים מלפני כן, מתחילת פרשת 'אם בחוקותי תלכו'. כמו כן, מי אמר שצריך לסיים בסוף התוכחה? וכי אני לא יכול לקרוא עוד פרשה אחת לאחריה? הרי אין חובה, לסיים את הקריאה דוקא כאן? אין אפשרות, לקרוא פסוקים נוספים? אפשר לחלק את הפרשה לשבעה גוברי, בצורה אחרת. כאשר הפרשיות מחוברות, הדבר פשיטא, אבל אפי' כאשר הן פרודות.

אבל לגבי היוצאין, הדבר מובא שם בשם רבי יהושע בן לוי.

והרי ישנה מחלוקת, האם רבי יהושע בן לוי, היה תנא או אמורא? יש האומרים, כי רבי יהושע בן לוי, היה אמורא. רבי יהושע בן לוי, מוזכר במשנה בפעם אחת בלבד, בסוף מסכת עוקצין [פרק ג' משנה י"ב], אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות. שנאמר [משלי ח', כ"א], לְהִנְחִיל אֶהְיֶי יֵשׁ וְאַצְרִיתֵיהֶם אֱמֵלֵא. זהו המקום היחידי, שבו מוזכר רבי יהושע בן לוי במשנה. וכאשר הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, מזכיר את כל התנאים, הוא מזכיר גם אותו. אבל הדבר אינו ברור, שהרמב"ם התכווין לכך שהוא אכן תנא, אלא רק ששמו נזכר במשנה. ורש"י במס' בבא קמא [דף י"ב ע"א] ובמס' נדה [דף י"ח ע"ב] כותב, כי רבי יהושע בן לוי היה אמורא. וכבר דנו בזה כמה מפרשים.

א"כ יכול להיות, כי כל דין הגזירה מפני הנכנסין והיוצאין, או ההלכה שנקבעה כי יש לחשוש לכך, אולי בדורות הראשונים עדיין לא גזרו את הגזירה הזאת. ורק אח"כ, בזמן האמוראים, ראו כי ישנו את החשש הזה.

אבל רבינו הרמב"ם, היה לאחר שכבר נגזרה הגזירה, ולאחר שדינים אלו נפסקו בצורה ברורה. א"כ, למה הרמב"ם כותב, 'פסוק אחד?' לכאורה, אתה מטעה אותנו בכך. מדוע הרמב"ם לא יכל להסביר זאת? וכי הרמב"ם מעתיק את דברי הגמ', כביכול כמו תופי? הרי יכול להיות, שיבינו כך בטעות? לכן המפרשים נדחקו בכך, ורבינו מנחם וכן הכסף משנה אומרים, כי גם הרמב"ם גם מתכווין שזהו 'לאו דוקא' פסוק אחד. לא היתה להם ברירה אחרת, כיצד להסביר את דבריו.

גם בעל מעשה רוקח על הרמב"ם [שם], כותב כך, רבינו שכתב מתחיל בפסוק וכו', צריך

לומר דלישנא דגמ' נקט, ולא דוקא. וכן הוא מנהיגנו, שמתחילין באותם של תורת כהנים מפסוק 'ונתתי משכני', ומסיימים 'אלה החקים וגו'. וכן באותם של משנה תורה וכו'. לפי דבריו, מתחילים את הקללות בפסוק 'ונתתי משכני בתוככם'. דהיינו, הוא הוסיף רק שלושה פסוקים. אבל אנחנו, איננו מתחילים מפסוק זה, אלא מן הפסוק 'ואכלתם ישן נושן', שזהו פסוק אחד מלפני כן.

מי שיעיין בספר נחל קדומים [שם], יראה כי הוא מבאר שישנו קשר בין 'ואכלתם ישן נושן', לבין 'ונתתי משכני בתוככם'. נאמר זאת ממש בקצרה, כיון שהזמן כבר אוזל. הוא מבאר, החיד"א בשם האר"י, כי 'ואכלתם ישן נושן' היינו, שלאחר חרבן בית המקדש, כבר אין נשמות חדשות. אבל 'ונתתי משכני בתוככם', דהיינו כאשר יבנה בית המקדש, יהיו נשמות חדשות וכו'. הוא מחבר ומקשר את הפסוק הזה, עם הפסוק שלפניו. וממילא מובן היטב מנהיגנו להתחיל מן 'ואכלתם ישן וגו' בדוקא, אעפ"י שמצד הדין אכן היה מספיק ג"פ. ואכמ"ל.

בכל אופן, כפי שהסברנו, אפשר לומר כי הרמב"ם כותב 'פסוק אחד' בדוקא. דהיינו, שמצד הדין, אכן מספיק פסוק אחד. והסיבה היא, כי 'היבא דמוכח שאני'. כלומר, כיון שזאת התוכחה, אזי הדבר ניכר, האנשים לא יטעו, כיון שהם יבינו כי כאן משאירים פסוק אחד. והבאנו דוגמא לכך, מן המפטיר.

וישנו דבר הדומה לכך בתוס' [שם דף כ"ב, ד"ה אם מתחילים], הם כותבים כך, קשה על מנהג שלנו, שאנו קורין בפרשת 'ויחל' בתעניות, והראשון מתחיל שם והוא לסוף שני פסוקים מפרשה שלמעלה וכו'. לפי הספרים שהיו לפניו, הדבר היה סמוך לפרשה. אולם בספרים שלנו, אין בעינינו, כיון שישנם ארבעה פסוקים, ולאחר מכן ישנם שלושה פסוקים. אבל לפי הספרים שלהם, זה היה סמוך לפרשה. מתרצים התוס', ויש לומר, דשאני אלו

שאלה מהקהל: מהו התירוץ על האליה רבה?
תשובת מרן שליט"א: טוב שהזכרת לי זאת,
אמנם אני רואה כי כבר הזמן קצר, אבל חייבים
להסביר זאת.

בעל אליה רבה, מתווכח עם הצמח צדק. הרי
כפי שאמרנו, ישנם גדולים הסוברים, כי אין
חשש להתחיל את התוכחה מן הפסוק זאם לא
תשמעו לי. ומובא באליה רבה על השו"ע, וכן
באליה זוטא על הלבוש, זהו אותו המחבר, הוא
מביא ראיה מכאן, כי התוכחה מתחילה בפסוק
זאם בחוקותי תמאסו. אם כן, כאשר העולה
מתחיל לקרוא בפסוק זאם לא תשמעו לי,
יוצא שהוא קרא פסוק אחד מלפני התוכחה.
וכבר כותבים כל המפרשים, כי דבריו דחוקים.
ואני אומר, שדבריו תמוהים. הוא מפרש שם,
אמכתה"ר פירושים משונים ותמוהים מאד.
למשל, הוא אומר כי נדון הגמ', אינו דוקא לגבי
התוכחה שבתורה כהנים, אלא גם על פורעניות
אחרות שבתורה. אלו דברים, אשר אין להם
שום שורש בסוגיא שבגמ'. וכך הוא אומר גם
לגבי השו"ע [בסי' תכ"ח], המדבר לגבי תורת
כהנים, שהכוונה היא על שאר פורעניות
התורה. אלו דברים, אשר לא ניתן לפרשם
כלל בדעת השו"ע.

אבל כעת נדבר, לגבי הראיה הזאת, אמר רבי
לוי, בוא וראה, שלא כמדת הקב"ה, מדת בשר
ודם. הקב"ה בירך ישראל בעשרים ושתים,
וקיללן בשמנה. בירכן בעשרים ושתים, מ'אם
בחקותי, עד 'קוממיות'. וקיללן בשמונה,
מ'זאם בחקותי תמאסו, עד זאת חקותי געלה
נפשם. ואלו משה רבינו, בירכן בשמונה,
וקיללן בעשרים ושתים. בירכן בשמונה,
מ'זיהיה אם שמוע תשמע, ועד לעבדם.
מתחיל בוא"ו ונגמר במי"ם. וקיללן בעשרים
ושתים, מ'זיהיה אם לא תשמע, עד זאין קונה.
הוא מביא מכאן ראיה, כי התוכחה אינה
מתחילה כפי שאמר הצמח צדק, שזהו מהפסוק
'אף אני אעשה זאת להם, אלא מהפסוק זאם
בחוקותי תמאסו.

הפרשיות, שהרי ידועות הן לעולם, וליכא
למטעי. דהיינו, כיון שהפרשיות הללו הן
מוכרות, ממילא אין בעיא בכך.

זאת ראיה לסברא שאמרנו מקודם, ד'היכא
דמוכח שאני'. וכל הגזירה, משום הנכנסים
והיוצאים, היא רק בסתמא.

דרך אגב, הבאתי בס"ד בנפלאות מתורתך
[בהפטר שבת זו, פרשת נשא], כי איננו מסיימים
את ההפטר בהפסוק וַתְּחַל רוּחַ יְיָ לְפַעְמוֹ
בְּמַחְנֵה דָן וגו' [שופטים י"ג, כ"ה]. מי שיעיין שם
יראה, כי זהו פסוק אחד סמוך לסיום פרשה,
שהרי ישנו שם 'רוח פרשה'. א"כ, מדוע איננו
קוראים את הפסוק הזה? מהו החשש? וכי מישהו
יגיד, כי על העולה לקרוא גם את הפסוק הבא,
כיון שאסור לקרוא רק פסוק אחד? אבל כל
החשש הזה, הוא רק לגבי הקריאה בס"ת, אולם
לא לגבי ההפטריות. כיון שלגבי ההפטריות,
אין את הכלל הזה, שלא להשאיר שני פסוקים
בפרשה. כיון שאת ההפטר, קורא אדם אחד,
ממילא אין בכך כל חשש.

זהו התירוץ שאמרנו בשיעור הקודם, ולאחר
מכן ראיתי, כי את הסברא הזאת, כמעט אותו
הדבר ממש, כותב בעל שו"ת שואל ומשיב
[חלק שני סימן מ"ח], להגאון רבינו יוסף שאול
נתנזון, וז"ל, יכול לסיים עד התוכחה, ואח"כ
יתחיל שנית פסוק אחד קודם התוכחה. ואף
שאינ מתחילין פחות מג' פסוקים מפני
הנכנסין, לפע"ד פרשת התוכחה הוה בידוע
וניכרת, וליכא למיחש בזה מפני הנכנסין. והוא
מציין את התוספות במס' מגילה, מה שהבאנו
לעיל. אבל מה שהוא מוסיף בהמשך על
הנמכת הקול, לא מתאים לרמב"ם, שהרי הוא
לא כתב זאת.

וישנה דרך אחרת, המובאת בפירושו של הר"י
מלוניל. יש לו הסבר אחר, על כל העניין הזה
[עיינן בשיעור הבא. העורך]. בכל אופן, גם הוא
מבין, שזהו רק 'פסוק אחד'. הדבר מחזק את מה
שאמרנו, כי אפשר להבין ברמב"ם, שאכן זהו
רק 'פסוק אחד'.

ואני הקטן שואל, אחרי לחיכת עפר רגליו, איך אפשר להבין דבר כזה? וכי ישנו הבדל, בין הפסוק 'ואם לא תשמעו לי', לבין הפסוק 'ואם בחוקותי תמאסו?' הרי כל ההבדל הוא, שהפסוק השני, 'ואם בחוקותי תמאסו', מדבר בלשון יותר קשה. זה כל ההבדל. ממילא, אם אתה אומר, כי הפסוק 'ואם בחוקותי תמאסו', נחשב גם כתוכחה, הוא הדין לגבי הפסוק 'ואם לא תשמעו לי', בודאי שזאת תוכחה. בשלמא אם תאמר, כי התוכחה מתחילה בפסוק 'אף אני אעשה זאת', זאת אני יכול להבין, כיון שכבר ישנה שם קללה. אולם לפי דבריך, שהתוכחה מתחילה בפסוק 'ואם בחוקותי תמאסו', אפילו שלא כתובה שם קללה, א"כ ה"ה לגבי הפסוק 'ואם לא תשמעו לי'.

אלא מאי, רבי לוי, רצה 'להמתיק' את הדרשה. הוא עושה כאן, כעין מליצה. הרי כתוב בילקוט, על הפסוק קחו עמכם דברים והושע י"ד, ג', כי עליכם לקחת דרשנים טובים כרבי לוי. הוא היה דרשן. א"כ, הוא עשה חשבון, כי מהפסוק 'ואם בחוקותי', עד 'קוממיות', ישנם עשרים ושתים ברכות. ומן הפסוק 'ואם בחוקותי תמאסו', ועד 'געלה נפשם', ישנם שמונה קללות. אז הוא עושה את החשבון, מהפסוק 'ואם בחוקותי תמאסו'. הוא הרי יכל לומר, שזהו מהפסוק, 'ואם לא תשמעו לי', אבל זה לא היה נשמע טוב. הדבר אינו מתאים, מבחינת סגנון הדרשה. אבל מבחינת העניין בעצמו, אה"נ גם הפסוק 'ואם לא תשמעו לי', מתחיל באות וא"ו. אבל כיון שזה לא היה מקביל לפסוק 'ואם בחוקותי תלכו', וכן הוא לא אמר את הפסוק 'ואם לא תשמעו לי'.

בדקתי זאת, ואכן ספרים רבים גורסים כך, כפי שכתוב בגמ'. כגון, בעל מדרש הגדול [בפרשתנו דף תשל"ט], ומדרש הביאור [דף רכ"א], וכן בעל ילקוט תלמוד תורה [דף תר"א], וכן בילקוט שמעוני [רמז תר"ח]. כולם גורסים כך.

אבל מאידך, ישנו דבר הפלא ופלא. רבינו גרשום [שם בגמ' כן גורס כך, ורבי לוי, מ'ואם לא תשמעו לי', עד 'געלה נפשם'. א"כ, הוא מביא את הפסוק 'ואם לא תשמעו לי', כי מבחינת הלימוד, זהו בעצם אותו הדבר. זאת הוכחה עצומה לדברינו. והמבין יבין, שאין כאן מחלוקת בין הגירסאות. הכל הולך אל מקום אחד.

כמו"כ, לגבי הגמ' בקידושין [דף ס"א ע"ב], אשר דנה בעניין תנאי בני גד ובני ראובן. ישנו נידון שם במשנה, ר' מאיר אומר, כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן, אינו תנאי. שנאמר, 'ויאמר אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן וגו'. וכת"ב, ואם לא יעברו חלוצים [במדבר ל"ב, כ']. רבי חנינא בן גמליאל אומר, צריך הדבר לאמרו. שאלמלא כן, יש במשמע, שאפי' בארץ כנען לא ינחלו. לפי דעתו, לא צריך תנאי כפול.

שואלת הגמ', בשלמא לר' מאיר, היינו דכתיב 'ואם בחוקותי תלכו', 'ואם בחוקותי תמאסו'. אלא לר' חנינא בן גמליאל, למה לוי? לפי רבי חנינא בן רבן גמליאל, מדוע צריכים כאן תנאי כפול? הרי לדעתו, הדבר מובן מאליה? א"כ, למה צריך לומר, כי 'ואם בחוקותי תלכו', תהיה לכם ברכה, 'ואם בחוקותי תמאסו', תהיה הקללה? אלא, איצטריך. ס"ד אמינא, 'ואם בחוקותי תלכו', ברכה. 'ואם בחוקותי תמאסו', לא ברכה ולא קללה. קא משמע לן. [וכן הובא במדרש הגדול פר' מטות דף תקנ"ה].

יוצא א"כ, כי מביאים מכאן ראיה, שהתוכחה מתחילה מהפסוק 'ואם בחוקותי תמאסו'. הדבר ברור מאליה, כי הגמ' רוצה להשוות את הפסוק 'ואם בחוקותי תלכו', עם הפסוק 'ואם בחוקותי תמאסו', אבל זה לא אומר, שהתוכחה אינה מתחילה מן הפסוק 'ואם לא תשמעו לי'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מביאים את הפסוק, רק בכדי שתבין מהו הקשר. אבל זה לא אומר, שצריך להתחיל מן הפסוק הזה.

ממילא, ה"ה בנ"ד. כאשר אתה אומר, שמתחילים מן הפסוק זאם לא תשמעו לי, דהיינו לפי אותה הדעה שקוראים בת"ב את פסוקי התוכחה, הפסוק הזה הוא אכן התוכחה. ואת זו כבר תימה, ממילא צריך להקדים מלפני כן.

ובעל שואל ומשיב שם מסביר, כי אכן הפסוק זאם לא תשמעו לי, הוא בעצמו תוכחה, אפילו שלא כתוב במפורש תוכחה בפסוק זה. והטעם הוא, כי הפסוק אומר בספר ירמיהו ובי, י"ט, תִּיִסְרֹךְ רֵעֶתְךָ וּמִשְׁבוֹתֶיךָ תִּזְכְּרֶנָּה, וְדַעֵי וְרֵאֵי כִּי רַע וְמָר עֲזָבְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, וְלֹא פִחְדֶּתִי אֱלֹהֶיךָ וְגו'. 'תיסרך רעתך' היינו, כי עצם הדבר שלא שומעים בקול ה', זה בעצמו נקרא דבר רע, וזאת כבר התוכחה.

הראו לי, כי בעל ספר אדני פז נחלק ד' סי' י"א, רוצה ליישב את מנהגם של אלה, המתחילים את התוכחה בפסוק זאם לא תשמעו לי. הוא אוסף שם דעות מתוך ספרים רבים המדברים בעניין זה, אולם ברצוני לעמוד רק על שתי הערות העיקריות, כיון שאין פנאי כעת..

הוא כותב כך, ספרי התיגאן נחלקו בזה, מהיכן מתחילין את קריאת התוכחה. שברוב התיגאן כתוב בהם, שמתחיל העולה הרביעי הקורא את התוכחה לקרות מפסוק זאם לא תשמעו לי, וכ"כ בספר סערת תימן [עמ' קס"ח]. ויש להם סמוכות. כי לפי הנו"ל, הנה כן כתבו האליה רבה ומחצית השקל, שפסוק זאם לא תשמעו לי אינו תחילת הקללות, וא"כ שפיר מתחילין בפסוק אחד קודם התוכחה, כלשון הגמ' והרמב"ם, וא"צ ג' פסוקים.

ויש מי שדברי הגמ' ב"ב שם וקידושין שם והפוסקים הנו"ל נעלמו מעיניו, וכתב ששמע

וחושבני, כי אף ישנה ראייה ברורה מן הגמרא, שהתוכחה מתחילה בפסוק זאם לא תשמעו לי.

הגמרא במסכת מגילה [דף ל"א ריש ע"ב] אומרת כך, ראש חדש אב שחל להיות בשבת, מפטירין חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשֵׁי הָיוּ עָלַי לְטָרַח [ישעיהו א', י"ד]. מישהו מכיר הפטרה כזאת? אשר מתחילה בפסוק 'חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי'? הרי הפטרה מתחילה בפסוק 'חזון ישעיהו' [ישעיהו א']? גם רבינו הרמב"ם, כותב כך.

אלא הביאור הוא, שהגמ' מתכוונת לומר, מה הקשר בין ר"ח אב לבין הפטרה הזאת. לכן הביאו את הפסוק 'חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי'. אבל אין הכוונה, שמתחילים לקרוא מן הפסוק הזה.

אח"כ הגמרא מדברת, לגבי הקריאה בס"ת בשחרית תשעה באב. אנו קוראים את פרשת, 'כי תוליד בנים וגו'. אולם מעיקרא בזמן הגמ', עדיין לא היה את המנהג הזה. ולכן, ישנן כמה חילוקי דעות בגמ' לגבי עניין זה.

כתוב בגמ' [שם] כך, מקרא מאי? תניא, אחרים אומרים זאם לא תשמעו לי. ר' נתן בר יוסף אומר, 'עד אנה ינאצוני העם הזה'. ויש אומרים, 'עד מתי לעדה הרעה הזאת'. ישנן שלוש דעות, בעניין זה. אמר אביי, האידנא נהוג עלמא למיקרי 'כי תוליד בנים'. ומפטירין, אָסַף אָסִיפִם [ירמיהו ח', י"ג]. נו, מישהו מכיר הפטרה שמתחילה בפסוק 'אסוף אסיפם'? הרי מתחילים את הפטרה מלפני כן, מן הפסוק 'כה אמר'?

אלא כפי שאמרנו לעיל, הגמ' מביאה את הפסוקים הללו, רק בכדי שנבין את הקשר בין העניינים. כמו כן למד"א הסובר שקוראים בפסוק 'עד אנה ינאצוני', וכן למד"א הסובר שקוראים בפסוק 'עד מתי לעדה הרעה'. הם

טעם, שפסוק זאם לא תשמעו לי, עדיין אין בו שום קללה. ותימה, שהרי גמרא ערוכה היא.

אינני חושב, כי מי שכתב זאת, נעלם ממנו הגמרות הללו. כיון שהוא בעצמו ציין את בעל שואל ומשיב, אשר דן על הגמרות הללו. א"כ, כיצד אפשר לומר, שהדבר נעלם ממנו, ושהוא לא ראה זאת?

דהיינו, הרי ציינתי בעיני יצחק [שם] את בעל שואל ומשיב, אשר דן על הדברים הללו. א"כ, כאשר אנחנו אומרים, כי שמענו כי זהו הטעם, הפירוש הוא, כי שמענו מאלה הנוהגים כך, שזהו הטעם למנהגם. אבל הדבר הרי אינו מחייב, שאכן זהו הטעם.

ולפי מה שאמרנו, אדרבה, אין שום ראייה מדברי הגמ', לא במסכת קידושין ולא במסכת בבא בתרא, שהתוכחה מתחילה בפסוק זאם לא תשמעו לי. כי כפי שביארנו בס"ד, הגמרא רק רצתה להסמיך את זאם בחוקותי תלכו' לזאם בחוקותי תמאסו'. זהו כל העניין. אבל בעצם, לאמיתו שלדבר, התוכחה מתחילה בפסוק זאם לא תשמעו לי. מה שהגמ' מביאה את הפסוק זאם בחוקותי תמאסו', זה מפני שהיתה לה סיבה לומר את הפסוק הזה, אבל זהו לאו דוקא. ובפרט, שרבינו גרשום גורס שם במסכת בבא בתרא, שזהו מהפסוק זאם לא תשמעו לי.

בעת, לגבי הנושא הזה של רוב התיגאן או מיעוט התיגאן, שכתב בשו"ת אדני פז הנז"ל [ונמשך אחרי ספר פרשה מפורשה ר"פ בחוקותי] חושבני לפי עניות דעתי, כי בדור שלנו כבר אי אפשר לדבר כדברים הללו. כיון שכיום, מי יודע כמה ספרי תיגאן ישנם בעולם, אינני יודע אם ישנם אפילו עשרים ספרי תיגאן בדורנו. הכי הרבה, אולי שלושים ארבעים ספרי תיגאן. אבל בעבר, הלא רק בניה הסופר כתב 400 תיגאן. ואיפה הם? ואיפה יתר אלפי

הספרים? א"כ, כיצד אפשר לדבר היום, על רוב התיגאן? ועיין דברים מעין אלו, בשיעור מוצש"ק ויגש ה'תשע"ה, לגבי מה שכותב היפ"ה בתורה קדומה, בעניין רוב התיגאן או מיעוט התיגאן. העורך]. בשלמא בזמן מהרי"ץ זיע"א, שהם היו משתמשים בספרי התיגאן. הרי לפני מאתיים או שלוש מאות שנה, ספרי התיגאן הללו היו מצויים בשימוש בפועל. אבל לא כך הוא הדבר בימינו. ולמעשה, אפילו ספרי התיגאן אשר עדיין קיימים בזמנינו, הם מפוזרים בספריות שונות בכל העולם. ישנם אנשים פרטיים, אשר אינם נותנים להראות את הספרים שבידיהם. ממילא, אי אפשר לקבוע על פי רוב ומיעוט.

בכל אופן, בדקתי בארבעה ספרים כת"י, רובם תיגאן, הנמצאים בקביעות ברשותי, ברוך ה', ושם כתוב כפי המנהג הזה שאמרנו. דהיינו, שלא מתחילים את התוכחה בפסוק זאם לא תשמעו לי, אלא בפסוק זאכלתם ישן נושן.

ואלו הם. הראשון, זהו התאג שלמה"ר שלמה הסופר. מהרי"ץ זיע"א מזכיר אותו, בספר עין חיים [ח"א דף ס"ה ע"ב, לגבי שאין מתרגמים גם את פסוק (בראשית מ"ט, ד') פחו כמים וגו' יעו"ש]. התאג הזה, הוא מלפני כ-500 שנה, וזהו תאג מדוייק מאד. הסופר בעצמו, מה"ר שלמה הסופר, היה אומן ובקי. יישר כוחו של ידידנו הרב נתנאל גרופי נר"ו מקרית ספר, שעמל בצילום הספר. זכות הרבים תלויה בו. ישנם שם בגליונות הערות, שלנכד מהרי"ץ זיע"א, זהו רבי דוד צאלח, אשר בדרך כלל הוא מביא את חלק הדקדוק למהרי"ץ, ולפעמים הוא מוסיף הערות והסברים מדעת עצמו. ראיתי שם בתאג, כי חלוקת המברכים, היא כפי שאמרנו. דהיינו, אין סימן של עליית רביעי, בפסוק זאם לא תשמעו לי. זה המשך שלישי, זאכלתם ישן נושן. אם כן, חלוקת המברכים היא כפי שאמרנו. ועליית שביעי, היא בפסוק זאם לא יגאל את השדה. זהו כפי הסדר שאמרנו, וכדבר שהעלינו בס"ד, כי יש לתקן שהסדר

שערי יצחק – השיעור השבועי

בעז"ה, בחוברת 'שערי יצחק', אולי נביא צילומים מתוך הספרים הללו, בכדי לבסס זאת. [הצילומים מצורפים לשיעור זה, בסוף החוברת].

בכל אופן, לגופו של עניין, מנהג זה צריך תיקון. כמובן, אסור לעשות ח"ו מחלוקת, בגלל הנושא הזה. אבל נראה, עפ"י שורת ההלכה, כי אכן נפלה כאן טעות. אם כי, ישנם גדולים אשר יישבו את המנהג הזה. גם בספרים אחרים, שלא הבאתי כאן את כולם. כגון, בשו"ת רבי נתן כהנא מאוסטראה, אשר גם הוא כותב ליישב זאת. אבל כולם כותבים דברים דחוקים, בכדי לתרץ את המנהג הזה. אולם מצד שני, כיון שסוף סוף כך נפק מפומייהו, של אותם גדולים אשר אחזו כך, א"כ קשה לערער על מנהג זה. אבל מאידך אי אפשר להכחיש את האמת, כי כל התירוצים, הם מאד דחוקים. 'כל הדברים יגיעים'. ויש לנו דרך טובה לפי כל הדעות, בצורה החלקה ביותר, א"כ בודאי שמבחינת מהיות טוב אל תקרא רע, עדיף לעשות כפי שאמרנו, אפילו לשיטתם.

דברי מרן שליט"א בעניין אמינות סיפורים שכביכול היו בארץ תימן.

ברצוני לסיים בדבר קטן. הראה לי ידידנו הרב נתנאל קרני הי"ו, את הספר חדות החיים, המדבר בעניין מצות כיבוד הורים, ואשר חיברו הרה"ג אהרון זכאי שליט"א. הוא התפלא על המעשה המופיע בספר זה, בדף 85 תחת הכותרת בן חכם ישמח אב, על מלך תימן אשר שמע על רבי גרשום מצנעא שהוא חכם גדול, ושלח לו איגרת עם בנו וכו'. ישנו כאן סיפור שלם, על איזה חידות שהוא עשה לו. והוא שאל אותי, מהיכן הסיפור הזה, והאם הדבר מוסמך?

לענ"ד, המעשה הזה, לא היה ולא נברא. סגנון הסיפורים הללו, מתאימים למישהו אשכנזי, שהיה לפני כמה דורות, שמו יהודה רוזנברג. הוא המציא הרבה סיפורים. למשל, הספר

יהיה כך. הסופר בעצמו, כתב את הסדר כך. אמנם, לפעמים ישנם מקומות, שהוא עושה בהם שינויים, ורושם את חלוקת המברכים בצורה אחרת. משמע מכאן, מזה שנכדו של מהרי"ץ מסכים לכך, שתיקה כהודאה, כי במקומות אחרים ציין שינוי במברכים, משמע כי כך הם היו עושים.

והדבר התחזק אצלי, כאשר ראיתי בסוף ספר עולת שלמה בכת"י, למהר"ר שלמה בדיחי, אשר ציין את חלוקת המברכים לפי התיגאן לכל ימות השנה, וגם הוא עושה את חלוקת המברכים בפרשת בחוקותי כפי שאנחנו אמרנו. דהיינו, העולה שלישי מתחיל בפסוק 'ואכלתם ישן נושן', והוא זה שממשיך וקורא גם את התוכחה, ועליית רביעי היא אחרי כן, אחרי התוכחה. זאת ראייה שנייה.

שאלה מהקהל: בספר הזה שנדפס, דבר זה נמצא?

תשובת מרן שליט"א: זה בחלקים של הספר עולת שלמה, שעדיין לא נדפסו. המו"ל ייעד להשלים בכרך השני. אני זכיתי, וראיתי את הכתב-יד, לפני שנים רבות, ורשום לפני כי כך היא חלוקת המברכים שם. ובעל עולת שלמה, הוא ממעתיקי שמועתו של מהרי"ץ, וממתפללי בית מדרשו אחריו.

התאג השלישי, זהו התאג של הר"ר יהודה חאזי, אף הוא תאג מדויק מאד, מלפני כשלוש מאות שנה, וגם שם כך היא חלוקת המברכים. והתאג הרביעי, זאת 'פרשה' כתיבת יד שלי, אשר למדתי בה כשהייתי ילד, וכן אבא מארי זצ"ל למד בה כאשר היה ילד, וגם סבי זצ"ל השתמש בספר זה. אמנם, סבי היה משתמש בד"כ בתאג כת"י ישן, אבל היתה תקופה שהוא מכר אותו, כי הוא נצרך לממון, והתאג כבר לא היה ברשותו, והוא השתמש בספר פרשה כתיבת יד. וגם שם, כך היא חלוקת המברכים. הכת"י הוא מלפני כמאתים וחמשים שנה.

נפלאות מהר"ל, זהו גם ממנו. אפילו הרה"ג מרדכי גרוס, העתיק בטעות סיפור מהספר הזה, איזה מעשה שכביכול היה בתימן, הנוגע לעניין ברית מילה. אלו סתם סיפורים, אשר הדביקו להם כל מיני שמות, כגון רבי מתניה וכדו'. לא מצוי בתימן, אדם בשם רבי גרשום. וסימניך, שלא כתוב תאריך, מתי היה המעשה הזה? בקיצור, אלו דברים המצוצים מן האצבע. אלו המצאות, אשר המציאם אותו האדם ששמו יהודה רוזנברג. כמדומה אני כבר דיברנו על כך באחד השיעורים בעבר, ובודאי שהדבר גם כתוב בספרים.

אינני יודע, מדוע הוא המציא הרבה דברים? יכול להיות, שהיתה לו כוונה טובה, אולי הוא חשב שיש בכך איזה מוסר, או חיזוק לאמונה, בדרך הסיפור. לפעמים, על ידי הסיפור, הדברים נכנסים יותר טוב, מאשר לבוא ולהגיד אותם באופן ישיר.

שאלה מהקהל: אלו כמו סיפורי הבעש"ט? תשובת מרן שליט"א: סיפורי הבעש"ט, אינם קשורים אליו. החסידים אומרים, כי מי שמאמין לכל סיפורי הבעש"ט, הוא שוטה. החסידים בעצמם אומרים כך. ישנם כ"כ הרבה סיפורים על הבעש"ט, אשר אירעו כביכול במוצאי שבת, עד שהדבר אינו יכול להיות, כיון שהבעש"ט לא הספיק לחיות כל כך הרבה זמן, בכדי שכל הסיפורים האלה אכן יקרו. זה לא מתאים, כי הוא לא חי כ"כ הרבה זמן. אבל החסידים מוסיפים ואומרים, דבר חריף מאד. אכן, מי שמאמין כי הסיפורים הללו הם נכונים, הוא שוטה. אבל מי שאינו מאמין, כי הבעש"ט יכול היה לעשות זאת, הוא אפיקורוס. ישנה כאן חכמה.

בנדון דידן, אולי כוונתו רצויה, אולי היתה לו כוונה לשם שמים, אינני יודע, לא נכנסתי לעניין עד כדי כך. אבל המעשה, איננו רצוי. אי אפשר להכניס יראת שמים בתלמידים, או

בציבור, ע"י שקר, ע"י המצאת סיפור. דבר אשר ביסודו הוא מעוות, אין לכך השפעה טובה. אי אפשר להמציא סיפורים כאלה. לכן, צריך לדעת שלא להתייחס לסיפורים הללו, שכביכול הם דברים אמיתיים. ראיתי שהרב זכאי הביא את הסיפור הזה בספר נוסף, ספר דרשות על ספר משלי. אבל צריכים לדעת, כי אין בסיס לדברים הללו, ואין צורך להתייחס אליהם, והאמת והשלום אהבו.

שאלה מהקהל: היכן כתוב, שהעולה שביעי מתחיל בפסוק 'ואם לא יגאל'?

תשובת מרן שליט"א: בכל התיגאן שהבאנו. אין זאת בשום ספר אחר בעולם, רק בספרי התיגאן. הדבר סימן, שזהו דבר המיוחד לנו.

שאלה מהקהל: למה לא להתחיל בקטע חדש, דהיינו בפסוק 'ואם את שדה מקנתו', כמו שהובא בחומשים הנדפסים?

תשובת מרן שליט"א: תראה, לא אני החלטתי זאת, אלא הקדמונים. אולי זהו אמצע עניין, כיון שישנם כאן בפרשה כמה וכמה עניינים. צריכים לחשוב על כך. אבל בכל אופן, כך היא החלוקה בכל הספרים. מסתמא היתה להם סיבה לכך, והדבר אינו לחנם. [ברוך ה', לאחר העיון, מצאתי לכך כמה תירוצים נפלאים, וכדלקמן בס"ד בשיעור מוצש"ק שלח"לך].

ברוך שבחר בהם ובמשנתם, הוא ינחנו במעגלי-צדק ונלכה באורחותם, אכ"ר.

כיבת חמשים במאדפה לב בתכ"ה

אשר נתן יהוה בינו ובין בני ישראל
בהר סיני ביד משה אלון קדש
ודיעה ואודיתא דיהב י"ז בן מיתריה
ובין בני ישראל בטורא דיסיני ביד
דמשה הוה ארסוס ואחכחוס
וארלאיל לוי נלהא אלה בינה
ובין בע אסראיל פי טור סיני עלא
יד מוסי

וידבר יהוה אל משה לאמר ומליל דו
יו עם משה למימר תם כלם אלה
מוסי תכלימא דבר אל בני ישראל
ואמרת אלהם איש כי יליא גדר
בערכך נפשת ליהוה מליל
עם בני ישראל והימר להון גבר ארי
יפריש גדר בפרסן נפשתא קדם י"ז
מר בני אסור וקל להם אי אנסאן
סוג גורא מן אנפוס ללה והיה
ערכך הזכר מבן עשרים שנה
ועד בן ששים שנה והיה ערכך
חמשים שקל כסף בשקל הקדש
ויהי פרסניה דדכרא מבר עשרין
שנן ועד בר שתין שנן ויהי פרסניה
חמשין סלעין דכסף סלעין קדשא
פיכון קימה לדכר מן אבן עשרין
סנה ואם סתין סנה פיכון קימתה
למסין מתקא פצה במתקא לקדם
ואם נקבה הוא והיה ערכך שלשים
שקל ואם נקבתא היא ויהי פרסניה
תלתין סלעין ואם כחנה אנתה
פקימתה תלתין מתקא ואם
מבן חמש שנים ועד בן עשרים
שנה והיה ערכך הזכר עשרים
שקלים ולנקבה עשרת שקלים
ואם מבר חמיש שנן ועד בר עשרין

שנן ויהי פרסניה דדכרא עשרין
סלעין ולנקבתא עשר סלעין ואם
כחן מן אבן כמס סנן ואם עשרין
סנה פקימה לדכר עשרין מתקא
ואנתה עשרה ואם מבן חדש ועד
בן חמש שנים והיה ערכך הזכר
חמשה שקלים כסף ולנקבה ערכך
שלשת שקלים כסף ואם מבר
ירחא ועד בר חמיש שנן ויהי פרסניה
דדכרא חמיש סלעין דכסף
ולנקבתא פרסנה תלת סלעין דכסף
ואם כחן מן אבן שחר ואם כמס סנן
פקימה לדכר כמסה מתקאיל פצה
ואנתה תלתה ואם מבן ששים
שנה ומעלה אם זכר והיה ערכך
חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה
שקלים ואם מבר שתין ולעילא
אם דכרא ויהי פרסניה חמיש עשר
סלעין ולנקבתא עשר סלעין ואם
כחן מן אבן סתין סנה פדאעד
פקימה לדכר כמסה עשר מתקא
ולאנתה עשרה ואם מן הוה
מערבך והעמידו לפני הכהן והעריך
אתו הכהן על פי אשר תשיג יד
הטר יעריכנו הכהן ואם מסבין
הוא מפרסניה ויקימנה קדם כהנא
ויפרוס יתיה כהנא על פוס דתדביק
יד נדרא יפרסניה כהנא ואם כאן
מהינא מן לקימה פאיוקפה בין ידי
לאמאס ויקימה חסב מא תנא יד
א נאזר כדאך יקימה לאמאס
ואסבהמה אשר ה
יקריבו ממנה קרבן ליהוה כל אשר
יתן ממנו ליהוה יהיה קדש

פרשה כתי"י שברשות מרן שליט"א (רביעי כשהן מחוברות, וששי כשהן פרודות)

בחקתי

שָׁמָא דְיוֹבִילָא וְיִתֵּן יָת פְּרִסְנָהּ
 בְּיוֹמָא הַהוּא קִדְשָׁא קָדִים יִיזַן
 פְּאִיחֶסֶב לֵה אֲמַאס תְּסְקִיט אֲקִימָה
 מִן סַנְתָה אִי סַנְה אֲטִלְאֵק מִדְּפַעְהָא
 פִּי דְאֵךְ לְיוֹם קִדְשָׁא לֵלֵה בְּשַׁנְרַת
 הַיּוֹבֵל וְנִצּוֹב הַשְׂדֵה לְאִשְׁרֵי קְנָדְהוּ
 מֵאֲתוּ לְאִשְׁרֵי לּוּ אַחְזַת הַאֲרֵץ
 פְּשָׁמָ דְיוֹבִילָא יִתְּנוּב הַקְּלָא לְדִזְנֵבְהָ
 מִנְיָה לְדִדְיִלְיָה אַחְסַנְתָּ אֲרֵעָה
 וְתִרְגַּע אֲעִיעֵה פִּי סַנְה אֲטִלְאֵק
 לְאֲכֹאֲיַע אֲדִי אֲשַׁתְּרַאֲהָא מְנָה
 אֲדִי לֵה רִקְבָה אֲחֵרִץ וְכָל עֵרְכָךְ
 יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקִּדְשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה
 יִהְיֶה הַשִּׁקְלֵי אֶפְסֵל פְּרִסְנֵיהָ יִרְיֵי
 בְּסַלְעֵי קִדְשָׁא עֲסָרִין מְעִין הוּא
 סַלְעָא וְגַמְיַע קִימַתְךָ יִסּוּן
 כְּמַתְקָא אֲקִדְסֵי עֲשָׂרִין דְּאֲנִיק
 אֲרֵי עֲכֹר אֲשֵׁר יִבְכֵר לִיהוּדָה
 בְּכַהֲמָה לְאִיִּקְדִישׁ אִישׁ אֲרִיזוּ
 אִם שׂוֹר אִם שֵׁה לִיהוּדָה הוּא
 בְּרִם כְּכֹרָא דִּיתְפַּכֵּר קִיין כְּבַעֲרִיא
 לֵא יִקְדִישׁ גְּבַר יִתְיָה אִם שׂוֹר אִם
 אֲמַר דִּיין הוּא וְאֲמַר כְּכֹר
 יִבְכֵר לֵלֵה מִן אֲבַהֲאִים פִּלָּא יִגוֹז
 אִן יִקְדִּסָה אֲנִסְאֲנָא אִן כֶּחָן מִן
 אֲבַקֵּר אִו מִן אֲגֻסִים פִּהוּ לֵלֵה
 וְאִם כְּכַהֲמָה הַטְּמֵאָה וְכִדְרָה
 בְּעֵרְכָךְ וַיִּסַּף חֲמֻשָׁתוּ עֲלִיו וְאִם
 לֵא יִגְאֵל וְנִמְכַר בְּעֵרְכָךְ וְאִם
 כְּבַעֲרִיא מַסְרֵא אִפְרוֹק בְּפִרְסְנֵיהָ
 דִּיִּוְסִיף חֲמֻשִׁיָּה עֲלִוְהִי וְאִם לֵא
 יִתְפַּרִיק דִּיזְדִּבֵּן בְּפִרְסְנֵיהָ וְאִן
 אֲקִדְסֵי שִׁיָּא מִן אֲבַהֲמָה אֲנִגְסָה

על פוס שניא דאשתארא עד שגא
 דיובילא ויתמנע מפירסניה ואן הו
 אקדסהא בעד סנה אטלאק פליחסב
 לה לאמאס אדראהם עלי קדר אסטן
 אבאקיאח אִי סנה אטלאק וינקץ מן
 אקימה ואם גאל יגאל את השדה
 המקדיש אתו ויסף חמשיית כסף
 ערכך עליו וקם לו ואם מפרק
 פרוק ית הקלא דאקדיש יתיה ויוסיף
 חומש כסף פירסניה עלוהי ויקום ליה
 ואן שח ארגל למקדס אעיעדה אן
 יפתכהא פאיזיד עלי אקימה למטהא
 ואם לא יגאל את השדה ואם מכר
 את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד
 ואם לא יפרוק ית הקלא ואם זבין ית
 הקלא לגבר אחרן לא יתפריק עוד
 ואן לס יפתכהא ובאעהא אהמין
 לרגל אחר פלא תפתך אבדא והיה
 השדה בצאתו ביבל קדש ליהוה
 כשדה החרם לכהן תהיה ארזו
 והי הקלא במפקיה ביובילא קדשא
 קדם יי פהקל חרמא לכהנא דתרי
 אחסנתיה ותכון כרוגהא מן יד א
 משתרי פי סנה אטלאק קדסא ללה
 כליאע אדואפי ותציר לאמאס
 ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה
 אחזתו יקדיש ליהוה ואם ית הקל
 זבינוהי דלא מחקל אחסנתיה יקדיש
 קדם יי ואן אקדס ללה מן ליעה
 אשתראהא וליסת בחו וחשב לו
 הכהן את מקסת הערכך עד שנת היבל
 ונתן את הערכך ביזם ההוא קדש ליהוה
 ויחשיב ליה פהנא ית נסיב פירסניה עד

פרשה כת"י שברשות מרן שליט"א (שביעי בפסוק 'ואם לא יגאל')